

**XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2013. április 16-18.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar**

**Magyarország katonai, katonadiplomáciai kapcsolatainak
fejlődése és jövőképe a Nyugat-Balkán államaival**

Jelige: *katonadiplomácia*

Dolgozat lezárásának időpontja: 2011.10.31.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
1.1. A téma aktualitása.....	3
1.2. A kutatás célja.....	3
2. A nyugat-balkáni régió általános áttekintése, magyar kapcsolatok a térséggel.....	5
2.1. Fogalommagyarázat.....	5
2.2. Rövid földrajzi áttekintés.....	6
2.3. Magyar biztonságpolitikai dokumentumok nyugat-balkáni vonatkozása	7
2.4. Magyarország és a nyugat-balkáni államok közti történelmi kapcsolatok.....	10
3. A nyugat-balkáni magyar katonai missziós részvétel	13
3.1. Horvátország, Bosznia-Hercegovina	14
3.1.1. NATO IFOR/SFOR.....	15
3.1.2. NATO HQSA.....	16
3.1.3. PfP PSOTC	16
3.1.4. EUFOR ALTHEA	17
3.1.5. Az EBESZ missziója Bosznia-Hercegovinában	19
3.2. Szerbia és Koszovó.....	19
3.2.1. NATO KFOR	21
3.2.2. NATO KFOR HQ.....	23
3.2.3. ENSZ UNMIK.....	23
3.3. Macedónia.....	24
3.3.1. Operation „Essential Harvest”	24
3.3.2. Operation „Amber Fox”	25
3.3.3. NATO HQ.....	26
3.4. Albánia	26
3.4.1. NATO AFOR	26
3.4.2. NATO HQ.....	27
3.5. Magyar álláspont a balkáni missziók jövőjéről.....	27
4. Magyarország kétoldalú katonai kapcsolatai a Nyugat-Balkánnal.....	30
4.1. A katonadiplomáciáról	31
4.2. Partnerség a Békéért.....	32
4.3. Horvátország	33
4.4. Bosznia-Hercegovina.....	36
4.5. Szerbia	38
4.6. Macedónia	40
4.7. Albánia	41
4.8. Montenegró	42
5. Összegzés	44
6. Irodalomjegyzék	46
7. Mellékletek	53

1. Bevezetés

1.1. A téma aktualitása

Dolgozatom témájául a Magyar Köztársaság és a nyugat-balkáni¹ lévő katonai kapcsolatait választottam. Úgy vélem, Magyarország számára a délkelet-európai államok stabilitása nagyon fontos, hiszen ez a régió a hazánkhoz legközelebb fekvő instabil térség. Az 1990-es éveket végigkísérő nyugat-balkáni fegyveres konfliktusok hatása Magyarországon is érezhető volt, mind gazdasági, mind katonai vonatkozásaiban. A Magyar Honvédségnek fel kellett készülni a délszláv háborúk Magyarországra történő áttérjedésére is, de szerencsére ez nem következett be. Ettől függetlenül hazánk a konfliktusok lezárulta után minden lehetséges erejével igyekezett részt venni a rendezésben, sőt a mai napig ezt teszi, a béketámogató, illetve rendvédelmi műveletekben. A vizsgált térségben a katonai és rendőri missziók mellett Magyarországnak vannak gazdasági, külpolitikai, környezetvédelmi és kisebbségi érdekeltségei is. A térségben a fegyveres konfliktusok végével sem állt helyre a béke, a nyugat-balkáni államoknak meg kell küzdeniük a korrupcióval, a szervezett bűnözéssel, a csempészetrel, a nemzetiségi, etnikai, kisebbségi ellentétekkel is, amellet, hogy a háború romjain új államot kell felépíteniük.

1.2. A kutatás célja

Dolgozatomban azt szeretném bemutatni, hogy Magyarország katonai képességeivel mennyire széles körben támogatja, segíti a nyugat-balkáni államok biztonságának erősítését, illetve milyen érdekérvényesítési törekvésekkel igyekszik a vizsgált térség államaiban presztízst, befolyást szerezni. A dolgozatom elején megvizsgálom Magyarország földrajzi, történelmi és a biztonságpolitikai dokumentumokból adódó kötődését a térséghez, majd a tárgyalás két fő részében a katonai kapcsolatok széleskörű bemutatásával kívánom tárgyalni a magyar biztonsági érdekek érvényesülésének lehetőségeit. A tárgyalás első fő részében a szövetségi rendszerben végrehajtott missziókon keresztül kívánom bemutatni, mennyire fontos Magyarországnak, hogy a térség államainak stabilitása kikezdzhetetlen legyen, és ennek

¹ A Nyugat-Balkán térségbe tartozó államok: Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Koszovó, Montenegró, Macedónia, Albánia. Forrás: http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=80#_ftn1 letöltés ideje: 2011. 10. 29.

megteremtésében milyen erőfeszítéseket hajtottak végre a magyar katonák. A második fő rész a kétoldalú katonai kapcsolatokat taglalja, a felső vezetői találkozók, különböző megállapodások, közös gyakorlatokon keresztül mutatja be a magyar és a nyugat-balkáni haderők közti együttműködés széles skáláját. A két fő rész így összefoglalja, milyen katonai jellegű interakciók léteznek a vizsgált térség és Magyarország közt, illetve bemutatja, mennyire jelentős hazánk számára az ez irányú szerepvállalás a külpolitikai érdekérvényesítés eszköztárában.

2. A nyugat-balkáni régió általános áttekintése, magyar kapcsolatok a térséggel

Ebben a fejezetben szeretném földrajzilag definiálni a Nyugat-Balkán térségét, valamint a katonai kapcsolatokat, amelyeket a dolgozatom további részeiben taglalni fogok. Továbbá ezen részben kívánom bemutatni a földrajzi, történelmi kapcsolódási pontokat, amelyek meghatározóvá teszik a nyugat-balkáni térséget hazánk számára. Mindezek mellett sorra veszem a magyar biztonságpolitikai dokumentumokat, amelyek jogi alapot adtak a vizsgált országokba kiküldött misszióknak.

2.1. Fogalommagyarázat

Elsőként a Nyugat-Balkánt, mint geopolitikai fogalmat szeretném meghatározni, amit a délszláv válságot követő nemzetközi konszolidációs és béketámogató tevékenység hozott létre. Horvátország egyértelműen ide tartozik, hiszen az 1990-es években zajló háborúnak színtere volt, és bár gazdaságilag, valamint politikailag is élen jár a térség többi államához képest, jelentősen visszavetették a délszláv konfliktus pusztító hatásai. Horvátország mellett Szerbia, Montenegró, Koszovó, Macedónia és Albánia azok az országok, amelyek a vizsgált térséghez tartoznak, ezen országok részesei voltak a fegyveres összetűzéseknek vagy a következményeiknek. Egy ország marad ki a délszláv háborúk résztvevői közül, Szlovénia. Ez az ország nem sorolható a nyugat-balkáni államok sorába, mivel a Jugoszláv Néphadsereggel vívott gyors lefolyású konfliktusa után teljesen elszigetelődött az egész háborútól, és az ország helyes irányú politikai és gazdasági fejlődése nem tette szükségessé a nemzetközi beavatkozást.²

Mielőtt elkezdeném a katonai kapcsolatok vizsgálatát, szeretném sorra venni azokat a tényezőket, amelyeket katonai kapcsolattartásnak fogok nevezni a dolgozatomban. A tárgyalás első fő fejezetében ezek a kapcsolatok a szövetségi rendszerben végrehajtott békefenntartó missziókhoz köthetők. A délszláv háborúk lezárulta után Horvátországban, Bosznia-Hercegovinában, Koszovóban, Macedóniában és Albániában szolgáltak magyar katonák hosszabb-rövidebb ideig. Ezen műveletek feladatainak, jelentőségének tárgyalásával, a

² Forrás: http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=80#_ftn1 letöltés ideje: 2011. 10. 29.

magyar szerepvállalás részletezésével jól látható lesz a műveletek befolyása az adott országra, illetve a magyarok és a műveleti területen élő népek közti kapcsolatra. A missziók mellett a különböző helyi mandátummal rendelkező szervezeteket és kezdeményezéseket fogom vizsgálni, amelyekben Magyarország tagként aktívan tevékenykedik és építi a katonai irányú kapcsolatokat a térség államaival. A tárgyalás második fő fejezetében azokat a kétoldalú katonai kapcsolatokat veszem sorra, amelyeket a Magyar Köztársaság a délszláv háborúk után a vizsgált térséggel folytatott. A találkozók, megállapodások, közös gyakorlatok és missziók igencsak nagy száma, azt bizonyítja, hogy Magyarország a Nyugat-Balkán minden államával igyekszik szoros és rendszeres kapcsolatot fenntartani, amit saját területe és Európa biztonságának megerősítése érdekében tesz.

2.2. Rövid földrajzi áttekintés

Magyarország számára a Nyugat-Balkán földrajzi szempontból nagyon fontos, hiszen közvetlen szomszédja a fent nevezett térség országaiból kettőnek is. A nyugat-balkáni államok összterülete 250.493 négyzetkilométer (ebből a legnagyobb Szerbia 77.474 km²-el), ez körülbelül két és félszer akkora, mint Magyarország területe. Lakossága 24.151.000 fő ez is hozzávetőlegesen a két és félszerese a magyar népességszámnak, Szerbia adja ebből a legtöbb lakost, a maga körülbelül hét és félmillió lélekszámaival. Éghajlata az Adriai-tengertől való távolság és a domborzat függvényében lehet mediterrán vagy kontinentális. Természeti adottságokat tekintve Horvátországgal közös folyónk, a Dráva, amely környezetvédelmi együttműködési szempontból jelentős. A Duna és a Tisza Közép-Európa két legjelentősebb folyója, közlekedési, kereskedelmi szempontból nagyon fontos Magyarország és Szerbia számára egyaránt. A két folyó a térség több országa számára is sok nehézséget okoz az áradások idején, a közös probléma ellen pedig közösen lépnek fel az államok (lásd. „Tisza Többnemzeti Zászlóalj”³). A térség domborzatát alapvetően a Balkán-hegység és a Dinári-hegység határozza meg. Horvátország abból a szempontból jelentős Magyarország számára, hogy hazánk rajta keresztül éri el legkönnyebben az Adriai-tengert és azon át a Földközi-tengert. A Budapest-Rijeka távolság 510 kilométer, ez az út autóval 6-7 óra alatt megtehető.

3 A „Tisza Többnemzeti Zászlóalj” magyar-román-szlovák-ukrán közös alegységének alaprendeltetése a Tisza vízgyűjtő területén bekövetkezett árvizek, illetve más természeti csapások, ökológiai katasztrófa-helyzetek esetén az érintett lakosság megsegítése, a károk elhárításában való részvétel. Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/felkeszult-katonak-kivalo-egyuttmukodes> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

Ezen két város közti út része az egyik fő páneurópai közlekedési folyosónak, ehhez hasonló az, amely Szarajevón keresztül Plocéba visz a tengerhez. Szerbián át két út visz Magyarország felől, az egyik a Fekete-tengerhez, a másik pedig Macedónia felé halad⁴. A földrajzi közelség gazdasági szempontból is lényeges, többek között az OTP, a MOL Zrt. és a Magyar Telekom Nyrt. is jelentős beruházásokat jegyez Horvátországban, Macedóniában és Montenegróban is.⁵ Energiaügyi aspektusból vizsgálva szintén jelentős a térséggel való kapcsolat, mivel a jövőben ebből az irányból is érkezne földgáz hazánkba a tervezett Déli Áramlat csővezeték révén.

2.3. Magyar biztonságpolitikai dokumentumok nyugat-balkáni vonatkozása

A következőkben röviden át kívánom tekinteni hazánk biztonságpolitikai dokumentumait annak szempontjából, hogyan is közelítik meg a nyugat-balkáni régiót és annak kihívásait. Rendkívül fontos ezen dokumentumok ismerete annak érdekében, hogy pontosan nyomon követhető és érthető legyen az elmúlt 20 év magyar-balkáni kapcsolatok folyamata, valamint a jövőbeni tendenciák alakulása.

Azt, hogy Magyarország különleges figyelmet fordít a Nyugat-Balkánra, a magyar biztonságpolitikai és külpolitikai dokumentumokból nagyon jól kitűnik. A Magyar Köztársaság Alkotmánya⁶, mint az ország legfontosabb politikai alapidokumentuma megadja külföldi szerepvállalásaink jogi alapját. A 19. § (j) pontja kimondja: (az Országgyűlés) „*az Alkotmányban meghatározott esetek kivételével dönt a fegyveres erők országon belüli vagy külföldi alkalmazásáról, külföldi fegyveres erők magyarországi, vagy az ország területéről kiinduló alkalmazásáról, a fegyveres erők békefenntartásban való részvételéről, külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenységéről, valamint a fegyveres erők külföldi, illetve a külföldi fegyveres erők magyarországi állomásozásáról*”. A NATO műveleteihez való hozzájárulás a 40/C. § (1) szerint „*a Kormány engedélyezi a Magyar Honvédség, illetve külföldi fegyveres erők 19. § (3) bekezdés j) pontja szerinti, az Európai Unió vagy az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete döntésén alapuló alkalmazását, valamint*

4 Lásd: 1. számú melléklet 1. ábra- A páneurópai közlekedési folyosók

5 Magyar érdekszféra: a Kárpát-Balkán régió? (1.)- Németh Bence, Új Honvédségi Szemle, 2006/7. pp. 103-104

6 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról, 2012. január elsejétől új Alaptörvény fog életbe lépni

más csapatmozgásait.”⁷ Magyarország 2012-ben érvénybe lépő Alaptörvénye a külföldi szerepvállalás jogi alapjait a 45. cikk 1.-2. bekezdésében taglalja.⁸

A 94/1998. (XII. 29.) országgyűlési határozat *A Magyar Köztársaság biztonság-és védelempolitikai alapelveiről* szóló dokumentumában bár nincs megemlítve név szerint a nyugat-balkáni térség, viszont a 11. pontjában külpolitikai prioritásként említi (az euroatlanti integráció mellett) a szomszédsági politikát és a határon túli magyarok boldogulásának figyelemmel kísérését. Magyarország a jó szomszédsági politikára, és a gazdasági, kulturális, emberi jogi együttműködésre, valamint a régió országainak euroatlanti integrációjának elősegítésére törekszik. Hazánknak kiemelt fontosságú a környező országokban élő magyarok érdekeinek védelme, hogy a szomszédos államok a nemzetközi jogi normákkal összhangban kezeljék a nemzeti kisebbségek ügyét.⁹ A magyar kisebbség Horvátországban és Szerbiában is nagy számban megjelenik, és sajnálatosan ők is áldozatai voltak a háború borzalmainak. Horvátországban a legutóbbi, 2001-es népszámlálás alapján 16.595-en vallották magukat magyarnak, míg ez a szám Szerbiában 290.207. A többi nyugat- balkáni államban a magyarság száma nagyságrendekkel kisebb.¹⁰ Úgy vélem, a 11. pont vonatkozó bekezdése egyértelműen a délszláv válságban történt, a helyi magyarok és más nemzetiségi, etnikai csoportok elleni emberi jogsértésekre utal: *„A biztonságot erősítő tényezőnek tekinti a nemzeti kisebbségek jogainak érvényesítését, amellyel ellentétesek az intoleráns és agresszív nacionalizmus, a nemzeti kisebbségek asszimilálására és a lakosság etnikai összetételének mesterséges megváltoztatására irányuló törekvések.*”¹¹ A délszláv háborúk magyar áldozatainak számát 1000-1500 közé teszik, a Magyarországra menekült, körülbelül tízezer személy nagy része magyar volt, akik a szélsőséges nacionalista politikát folytató horvát és szerb csoportok elől kerestek menedéket hazánkban. Az atrocitások, az erőszakos kitelepítések mellett a kényszersorozást elkerülve igyekeztek sokan Magyarországra.¹²

Hazánk 2004-es *Nemzeti Biztonsági Stratégiája* egy kicsit részletesebben tér ki a

7 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról Forrás: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=94900020.TV letöltés ideje: 2011. 10. 25.

8 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Forrás: <http://www.kormany.hu/download/0/d9/30000/Alapt%C3%B6rv%C3%A9ny.pdf> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

9 A 94/1998. (XII. 29.) országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonság-és védelempolitikai alapelveiről Forrás: <http://www.mkih.hu/torvenyek/o98h0094/o98h0094.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

10 Népszámlálási körkép Közép- Európából 1989- 2002- Gyurgyik László- Sebők László, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003. p. 122., p. 140.

11 A 94/1998. (XII. 29.) országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonság-és védelempolitikai alapelveiről Forrás: <http://www.mkih.hu/torvenyek/o98h0094/o98h0094.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

12 A délszláv háború kialakulása, folyamata és a daytoni békeegyezmény hatása a térség biztonságára: szakdolgozat- Milyacski Márk, ZMNE, Budapest, 2002. p. 42.

térség biztonsági kihívásaira. A dokumentum biztonsági környezetre vonatkozó részében a regionális kihívások között a délkelet-európai régió a második helyen szerepel a közép-európai térség után. Az említett rész előrelépésként könyveli el a régió országainak euro-atlanti integrációs törekvéseit, valamint azt, hogy a különböző nemzetközi szervezetek által működtetett válságkezelő missziók hatékonyan tudnak működni. Amit kihívásnak tekint a dokumentum, az a politikai rendszerben, a gazdaságban és a társadalomban egyre felbukkanó korrupció, a megoldásra váró nemzeti, etnikai, kisebbségi és vallási ellentétek, valamint az ezeket a bizonytalanságokat kihasználó szervezett bűnözés, a kábítószer-, fegyver-, illetve embercsempészet és a terrorizmus, ezért a nemzetközi szervezetek szerepvállalása még sokáig fontos lehet a térség országainak. A célokat és a feladatokat taglaló részben az ENSZ¹³-szel, a NATO¹⁴-val és az Európai Unióval összefüggésben kerül szóba újra a délkelet-európai térség. Ezek a feladatok elsősorban a tagsághoz köthető kötelezettség-vállalás kapcsán fontosak, mivel a biztonsági vagy gazdasági együttműködésért, támogatásért cserébe elvárt, hogy hozzájáruljunk a kollektív biztonság megteremtéséhez. Az EBESZ¹⁵-szel szemben is vannak vállalásaink, amelyek elsősorban konfliktusmegelőző, bizalom- és biztonságerősítő rendszerben működnek.¹⁶

A 2004. évi CV. törvény, amely a Honvédelemről és a Magyar Honvédségről szól, szintén említi a szövetségi és nemzetközi szerződésekből fakadó katonai kötelezettségek teljesítését, mint jogi alapot a korábbi, és jelenleg is működő missziókhoz.¹⁷

Magyarország 2008-as *Külkapcsolati Stratégiája* mondanivalójában nem tér el a fentebb említett dokumentumokhoz képest, mindössze annyiban pontosít, hogy támogatja Horvátország és Szerbia európai uniós csatlakozását, valamint megemlíti a biztonság más területein történő együttműködést is, mint a kisebbségpolitikai, ökológiai, vízügyi

13 Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ): nemzetközi szervezet, amely az államok közti együttműködést hivatott elősegíteni a nemzetközi jog és biztonság, a gazdasági fejlődés, a szociális ügyek és az emberi jogok terén, valamint a világbéke elérésében. 1945-ben alapították, tagjai közt 192 ország van.

14 Észak-Atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organisation, NATO): 28 európai és észak-amerikai ország szövetsége, amelyet a 1949-ben alapítottak. Célja a tagállamok szabadságának és biztonságának megőrzése.

15 Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet: a világ legnagyobb biztonsági szervezete, amely Európa, Észak-Amerika és Közép-Ázsia 56 résztvevő államát fogja össze, 1975 óta. Célja a korai figyelmeztetés, a válságmegelőzés, a válságkezelés, a válság utáni rehabilitáció.

16 A Magyar Köztársaság 2144/2002. (V. 6.) kormányhatározata a Nemzeti Biztonsági Stratégiáról Forrás: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/0AA54AD7-0954-4770-A092-F4C5A05CB54A/0/bizt_pol_hu.pdf letöltés ideje: 2011. 10. 25.

17 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről Forrás: http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400105.TV letöltés ideje: 2011. 10. 25.

kooperációt.¹⁸

Ha a Magyar Köztársaság hadereje külföldi szerepvállalásának okait, céljait és motivációit keressük, meg kell vizsgálni a 2009-ben elfogadott *Nemzeti Katonai Stratégiát*. A harmadik részben a Magyar Honvédség feladatait, illetve alkalmazásának várható körülményeit veszi sorra a dokumentum. A Magyar Honvédség feladata a szuverenitás biztosításán, a NATO kollektív védelmi rendszeréből fakadó kötelezettségeken és a nemzetközi béketámogató műveletekben történő részvételen kívül olyan kihívások kezelése is, amelyek a délkelet-európai térség biztonsági helyzetét is érintik. Ilyenek a terrorizmus elleni harc, a természeti és ipari katasztrófák elhárítása, vagy a következmények felszámolása, humanitárius veszélyhelyzet kezelése, a polgári lakosság megsegítése, civil szervezetek támogatása. Nagyon fontos a kétoldalú katonai kapcsolatok fejlesztése, a bizalom-és biztonságerősítő tevékenység, az információcsere és megosztás, valamint a fegyverzet-ellenőrzésről szóló nemzetközi szerződések kölcsönös betartása és tiszteletben tartása.

A Magyar Honvédség igyekszik felkészülni az új típusú kihívásokra is, így dolgozatom további részeiben bemutatom az aszimmetrikus fegyveres konfliktus kezelésében való részvételt, a többnemzeti katonai műveletekben való szerepvállalást, a civil-katonai együttműködést, a konfliktusok megelőzését, a konfliktus intenzitásának csökkenése utáni stabilizációt és újjáépítés támogatását. A dokumentum fontos tényezőként említi a médiát, mint a társadalom közvetítő csatornáját a műveleti területtől a hátszágig. A lakosság meggyőzése az adott misszió, vagy bármely katonai tevékenység fontosságáról épp oly lényeges, mint maga a művelet végrehajtása. Példaként a Magyar Honvédség NATO IFOR/SFOR műveletekben való részvételét lehet megemlíteni, amely kiemelt médiafigyelmet kapott, mind hazai, mind nemzetközi részről.¹⁹

Összességében elmondható, a magyar biztonságpolitikai dokumentumok stratégiai szempontból kiemelt térségként tekintenek a Nyugat-Balkánra, és ezzel indokolható a katonai interakciók nagy száma.

18 A Magyarország Külsőkapcsolati Stratégiája Forrás: http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/kulkapcsolati_strategia/ letöltés ideje: 2011. 10. 25.

19 1009/2009. (I.30.) kormányhatározata a Nemzeti Katonai Stratégiáról Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/13818/nemzeti-katonai-strategia---kormanyhatarozat> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

2.4. Magyarország és a nyugat-balkáni államok közti történelmi kapcsolatok

Ebben a fejezetben kívánom bemutatni azokat a történelmi kapcsolódási pontokat, amelyek hazánk és a vizsgált térség államai közt alakult, és bizonyos mértékben meghatározza az országok egymáshoz viszonyulását.

Amióta a magyarság letelepedett a Kárpát-medencében, folyamatos kapcsolatban volt a balkáni népekkel. Ezen népcsoportok történelme erősen összefonódott a sok konfliktus, a megszállások, és a közös államszervezetben élés során. *Horvátország* évszázadokon át volt szerves része a magyar államnak, és mindig nagyobb fokú autonómiát élvezett, mint a többi, Magyar Királyságon belüli kisebbség. Területe Szent László kora óta volt része a királyságnak, és hosszútávon folyamatosan jó kapcsolat volt a két nép között. A horvátok és a magyarok jó viszonya a közös harcokhoz köthető a törökök ellen. Jól példázza, hogy az itthon is kiemelkedő történelmi személyiségnek tekintett Zrínyi Miklóst (a horvátoknál Nikola Zrinskít) a horvát félnél is hasonló tisztelet övezi.²⁰ A viszony a Habsburg uralkodók idején romlott meg, mivel a központosított hatalom elnyomta a nemzetiségek szabadságjogait, a horvát országgyűlést, a Szábort sem hívták össze a XIX. századig. Közigazgatásilag szétdarabolták a horvátok lakta területeket. Az 1848-1849-es szabadságharcban a horvátok az osztrákok mellé álltak, így ebben az időszakban távolodott el egymástól leginkább a két népcsoport. A viszonyok az 1868-as horvát kiegyezéssel normalizálódtak, viszont ekkor már a Monarchia kisebbségei nagyobb önállóságra törekedtek, az első világháború után pedig szabadon léphettek ki az összeomló Monarchiából.²¹

Bosznia-Hercegovina, Szerbia és Macedónia történelme során sokszor más állam felügyelete alatt élt. A bosnyák és szerb területek, hasonlóan a horvátokéhoz, sokáig magyar fennhatóság alatt voltak, majd a törökök hódításai során az Oszmán Birodalom részévé váltak, mint ahogy Macedónia is. Az 1877-1878-as orosz-török háború hozta meg a változást a balkáni népek nagy részének. Ekkor Szerbia és Macedónia is független állammá vált, Bosznia pedig osztrák-magyar felügyelet alá került. Az 1878-as berlini kongresszus eredményeként Montenegró ugyancsak függetlenné vált, így többé-kevésbé kialakultak a balkáni önálló nemzetállamok. Macedónia a balkáni háborúk (1912-1913) során újfent elvesztette önállóságát, viszont ekkor *Albánia* megszabadult az oszmán megszállás alól. A Monarchia

20 Déli szomszédaink története- Sokcsevits Dénes, Szilágyi Imre, Szilágyi Károly, Bereményi Könyvkiadó, Budapest, 1994. pp. 116-117

21 i.m. p. 143

nagyhatalmi befolyását különösen a Balkánra akarta kiterjeszteni, és az első világháború kezdetéig Horvátországra és Boszniára tudott komoly hatást gyakorolni.²²

Magyarország békefenntartói jellegű katonai jelenléte a Balkánon a XX. század óta jellemző. 1902-ben robbant ki etnikai és vallási viszály Macedóniában, amely a mai Koszovó területén és Montenegróban is folyt. 1903-ra polgárháborús viszonyok uralkodtak a térségben, így az Osztrák-Magyar Monarchia uralkodója, Ferenc József, II. Miklós orosz cárral együttműködve határozta el a konfliktus megoldását. 1904-ben a művelethez Olaszország, Németország, Nagy-Britannia és Franciaország is csatlakozott. A Monarchia a Koszovó völgyében 23 szárny 82 őrségében 277 csendőrrel végezte munkáját. Feladatuk menekülttáborok és egészségügyi állomások fenntartása volt. A konfliktus rendeződésével a Monarchia egységei 1909-ben vonultak ki a feladatra kijelölt területről.²³

A Császári és Királyi Hadsereg csak rövid ideig hagyta el a forrongó Balkánt, 1912-ben, az „első balkáni háború” idején a boszniai Skutari városában kellett műveleteket végrehajtaniuk a magyar és osztrák katonáknak. Az alkalmi koalícióban Nagy-Britannia, Franciaország, Oroszország, Németország és Olaszország is szerepet vállalt. Kezdetben a Monarchia nyomásgyakorlásként tengeri blokádot hirdetett, amely három csatahajóból, három rombolóból és egy cirkálóból állt. Az erődemonstrációt követően megszálló egységek foglalták el Skutarit; a Monarchia 300 matrózzal szállt partra, ezzel összesen ezer fő szövetséges katona biztosította a városi lakosság elleni atrocitások megakadályozását, valamint a település ellenőrzését. A matrózokat a Császári és Királyi Hadsereg 87. gyalogezredének 4. zászlóalja váltotta fel, valamint a városba vezényeltek egy katonai rendőri részleget is, amelynek célja a bűncselekmények megakadályozása volt. 1914-ben Ferenc József árkász csapatokat is küldött Skutariba, műutak építése céljából. Az első világháború kitörése vetett véget a szövetségesek küldetésének.²⁴

Az első világháború során még háborús ellenségként tekintettek Magyarországra a balkáni régió államai, viszont a békeszerződések után új államalakulat jött létre Délkelet-Európában, ami idővel változtatott a viszonyokon. A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, majd Jugoszlávia egyfajta olvasztótégelye lett a Magyarországtól délre fekvő államoknak. A két világháború között a jugoszláv-magyar kapcsolatok javuló tendenciát mutattak, amit jól

22 i.m. p. 72

23 Magyar katonák a békefenntartásban: 1897-2010- Padányi József, része: Főhajtás: Katonai Emlékpark Pákozd, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010. pp. 149-150

24 i.m. pp. 150-151

jellemez az 1940-es Jugoszláv-Magyar Örök Barátsági Egyezmény. Ez sajnos nem tartott sokáig, mivel a Németország befolyása alatt álló Magyarország Berlin utasítására megtámadta Jugoszláviát. Ezzel hazánk belépett a háborúba, és megszerezte a németek segítségével a Délvidéket is. A világháború lezárulta után a viszonyok visszaálltak a határok tekintetében az 1920-as versaillesi béke utáni állapotba.

Jugoszlávia, Magyarországgal együtt a Szovjetunió befolyási övezetébe került, és mint szövetséges, úgy tűnt a két ország közti kapcsolatok rendeződni fognak. Viszont a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság bár kommunista berendezkedésű volt, külön utas politikát folytatott a Szovjetuniótól. A szakításra 1948-ban került sor, miután Jugoszláviát kizárták a Kominformból²⁵, és az egész tömb elfordult tőle, sőt a magyar-jugoszláv határon az 1950-es években már-már háborússá fajult a helyzet. Josip Broz Tito, mint az „imperializmus láncos kutyája” közellenséggé vált a szovjet tömbben.²⁶ A magyar vezetés elsősorban a jugoszláv kémek tevékenységét igyekezett elhárítani, amiben jelentős szerepe volt az Államvédelmi Hatóságnak. A határokon állandóak voltak a kisebb-nagyobb fegyveres összecsapások, ennek ellenére a Magyar Néphadsereg tervei szerint elsősorban védelmi jellegű hadműveletre készültek: ennek mementói azok a bunkerek, tüzelőállások, amelyek maradványai ma is megtalálhatók déli határainknál.²⁷

A feszült viszony a Kádár-korszak alatt már nem volt megfigyelhető, az ellenséges légkör a délszláv háborúig nem is volt érezhető. Az egyetlen nyugat-balkáni állam, amely nem volt Jugoszlávia része, Albánia, szintén kommunista rezsím irányítása alatt működött a második világháborút követően. A magyar-albán viszony teljesen nyugodtnak volt mondható, hiszen szövetségesként a Varsói Szerződés tagja volt. Bár 1968-ban Albánia kilépett a szerződésből, Magyarországgal való viszonya nem változott, mivel a két ország közti interakciók meglehetősen ritkák voltak. Magyarország és a Nyugat-Balkán államai között a rendszerváltást követően újabb fordulatot vettek a katonai kapcsolatok: a délszláv háborúk hajszál híján hazánkat is hadszíntérre változtatták.²⁸

Összességében megállapítható, hogy a hazánkkal szomszédos nyugat-balkáni térség

25 A Kominform a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája egy nemzetközi kommunista szervezet volt, amely gyakorlatilag a Szovjetunió egyik nyomásgyakorló szerve volt a befolyási övezetében.

26 Déli szomszédaink története- Sokcsévits Dénes, Szilágyi Imre, Szilágyi Károly, Bereményi Könyvkiadó, Budapest, 1994. pp. 272-274

27 Jugoszláv-magyar katonai szembenállás az 1950-es évek elején- Jakus János, Szakmai Szemle: a Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának kiadványa, 2006/1. szám, Budapest, pp. 115-116

28 Déli szomszédaink története- Sokcsévits Dénes, Szilágyi Imre, Szilágyi Károly, Bereményi Könyvkiadó, Budapest, 1994. pp. 290-291

szerves része volt Magyarország történelmének, és ez jelentős mértékben meghatározza a kapcsolatokat is.

3. A nyugat-balkáni magyar katonai missziós részvétel

A következő oldalakon azt szeretném bemutatni, hogy Magyarország katonai képességeivel mennyire széles körben támogatja, segíti a nyugat-balkáni államok biztonságának erősítését. Magyarország a béketámogató missziókban, és a különböző bizalom- és biztonságerősítő kezdeményezésekben jelentős létszámmal vett és vesz részt a térségben, amellyel nemcsak az a célja, hogy saját biztonságérzetét növelje, hanem hogy erősítse diplomáciai kapcsolatait a vizsgált államokkal.

3.1. Horvátország, Bosznia-Hercegovina

A nyugat-balkáni régió stabilitása a rendszerváltás során újra felborult, az addig erővel összetartott délszláv államalakulat elindult a felbomlás útján. Tito 1980-as halála után ahány tagköztársaság, annyi elképzelés volt a jövőt illetően. A tagköztársaságokra jellemző erőszakos nacionalista politika, az 1974-es Alkotmányban az autonóm tartományok szabadságát garantáló részek visszavonása, és a régi etnikai, vallási viszályok kiújulása visszafordíthatatlan folyamatot okoztak. Szerbiában 1989-ben köztársasági elnökké választották Szlobodan Milosevicset, aki Nagy Szerbia elképzeléseit akár erőszakkal is meg kívánta valósítani. Horvátországban Franjo Tudjman köztársasági elnök, míg Stjepan Mesić miniszterelnök lett, és a Horvát Demokratikus Közösség, mint a kommunista párt ellenfeleként létrejött csoport, Horvátország függetlenné válását tűzte ki célul. Boszniában a Demokratikus Akciópárt Alija Izetbegovićs vezetésével muzulmán vezetésű országot képzelt el.

Szlovénia a 10 napos háború után 1991. június 25-én függetlenné vált. Ezzel kivonta magát a további háborúskodásból és története végleg elszakadt a nyugat-balkáni térségtől. Horvátország szintén ezen a napon kiáltotta ki függetlenségét, viszont a szerb kisebbség egyet nem értését és ellenállását zavargásokba fajuló tüntetéseken fejezte ki. A háború a Jugoszláv

Néphadsereg beavatkozásakor robbant ki. Közben a horvátországi szerb Krajina függetlenítette magát Horvátországtól, a súlyos helyzetben Szerbia és Horvátország közösen kérte az ENSZ-et, hogy állítsanak fel egy békefenntartó alakulatot a válság megfékezésére. A feladatot az UNPROFOR misszió látta el, 14 000 fővel. Feladatuk a tűzszünet biztosítása, a menekültek visszatérésének felügyelete, valamint a Jugoszláv Néphadsereg Horvátországból való kivonulásának ellenőrzése volt.

1992-ben Macedónia és Bosznia is kikiáltotta elszakadását Jugoszláviától, amire Boszniában polgárháború robbant ki a horvátok, a szerbek és a bosnyákok között. A boszniai szerb haderő több mint három évig lövette csapataival Szarajevót, valamint Szrebrenyicában és több muszlimok, illetve más nem szerb nemzetiségek lakta területen népirtást és deportálást hajtott végre. Végül a boszniai háborút 1995 végén a Daytoni Szerződéssel zárták le. Ennek értelmében Bosznia-Hercegovina területén két entitás (a Bosnyák-Horvát Föderáció és a Boszniai Szerb Köztársaság) és a Brčko-i Körzet jött létre, mindhárom nemzetiség részvételével az államigazgatásban.²⁹

3.1.1. NATO IFOR/SFOR

A háborút lezáró békekötés után a békefenntartó feladatokat a NATO IFOR (Implementation Force, Végrehajtó Erők), később SFOR (Stabilisation Force, Stabilizáló Erők) missziójára bízta. Az IFOR és az SFOR feladata az volt, hogy folyamatos katonai jelenlétével megteremtse a békét és a stabilitást a térségben, illetve koordinálja és támogassa a tartós béke megszilárdításáért tevékenykedő katonai és civil csoportokat.³⁰

A Magyar Köztársaság a konfliktus rendezésére a 112/1995. (XII.2.) országgyűlési határozatban először a NATO erők átvonulását, átmeneti állomásoztatását, logisztikai segítséget, valamint a légteret és a repülőterek használatát ajánlotta fel Magyarországon a nemzetközi közösség számára. A 114/1995. (XII.12.) országgyűlési határozatban hazánk *önálló műszaki alegységet* küldött a térségbe, hogy ezzel segíthesse a rendezést. A magyar egység 1996. február 2-a és 2002. március 31-e között 2248 napot töltött a misszióban. A műszaki kontingens az Országgyűlés határozata szerint létszámát tekintve nem lehetett több mint 500 fő. A zászlóalj szintű egységben összesen 387 beosztást (22 tiszt, 63 tiszthelyettes, 302 szerződéses) hoztak létre, a misszió során 1995 fő katona szolgált a kontingensben. A

29 A délszláv háború kialakulása, folyamata és a daytoni békeegyezmény hatása a térség biztonságára: szakdolgozat- Milyacski Márk, ZMNE, Budapest, 2002. p. 21; 26-27; 34; 37; 39-40

30 Forrás: <http://www.nato.int/sfor/organisation/mission.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

műszaki alegység alapító határozatának feladatai között a komp- és hídátkelőhelyek berendezése, fenntartása, hidak javítása, alacsony vízi híd építése, fenntartása, utak javítása, fenntartása, katonai táborok létesítése, műszaki szaktanácsadás a helyi és nemzetközi szervezeteknek, civil-katonai együttműködés, hadszíntéri műszaki csapatok műszaki anyagellátásának biztosítása, a nemzetközi közösség által elrendelt katonai-gazdasági embargó ellenőrzésében való részvétel, valamint a fenti feladatokkal összefüggően a munkaterületen felderített műszaki akadályok felszámolása volt.³¹ A magyar katonák a horvátországi Okucanitól³² 3 km-re fekvő Pustara településen rendezték be táborukat, egy korábbi UNPROFOR³³ állomáshelyen.³⁴

A békefenntartó műveletek műszaki támogatása azokat a nemzeti és nemzetközi műszaki rendszabályokat és műveleteket foglalta magában, amelyek segítették a biztonságos környezet fenntartását, a nemzetközi katonai erő tevékenységének műszaki feltételeinek megteremtését és a nemzetközi szervezetek szakmai segítségét. A kontingens célja az volt, hogy fenntartsa a békefenntartó erők biztonságát és mozgásszabadságát, támogassa a nemzetközi szervezetek munkáját, és segítse a helyi kormányzati szervezetek és civil közösségek működési életfeltételeinek megteremtését.³⁵

3.1.2. NATO HQSA³⁶

Bár a NATO 2004 decemberében átadta a bosznia-hercegovinai rendezés ügyét az Európai Unió EUFOR ALTHEA nevű missziójának³⁷, nem vonult ki teljes egészében az országból. A NATO szarajevói parancsnokságán 150 fő dolgozik, tevékenységük a terrorelhárításban, hírszerzési információk gyűjtésében, és a Testreszabott Együttműködési Program (Tailored Cooperation Programme) keretein belül védelmi reformok kidolgozásában teljesül. A NATO célja, hogy a három, korábban ellenséges katonai erőből egy egységes hadsereget hozzanak létre, és hogy a biztonság fogyasztójából a biztonság fenntartójává

31 Az IFOR- SFOR magyar műszaki kontingens: 1996-2002- Görög István, Padányi József, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. pp.11

32 A Magyar Honvédség műveleteinek helyét tekintve Bosznia-Hercegovinában tevékenykedett, viszont állomáshelye Horvátországban volt

33 United Nations Protection Force (UNPROFOR): az ENSZ békefenntartó kontingense Horvátországban, és Bosznia-Hercegovinában

34 Az IFOR- SFOR magyar műszaki kontingens: 1996-2002- Görög István, Padányi József, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. pp.23-25, 31

35 i.m. p.11

36 NATO HQSA: North Atlantic Treaty Organization Headquarters Sarajevo

37 Forrás: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=133 letöltés ideje: 2011. 10. 31.

váljon az ország. Az új haderő fejlődésének egyik jele, hogy az ország 2006-ban feljánlott egy 36 fős tűzserész kontingenst a NATO iraki missziójába.³⁸ A Magyar Honvédség kezdetben két fővel segítette a Parancsnokság munkáját, egy tervező főtiszttel és egy személyügyi tanácsadóval: 2009-től pedig egy támogató parancsnokhelyettes-törzsfőnökkel, és két segítővel.³⁹

3.1.3. PfP PSOTC

A NATO kötelékében a fentiekén túl a Békétámogató Kiképző Központ (Peace Support Operations Training Centre, PSOTC) munkájában vesz részt magyar katona Boszniában. A Központot 2003 májusában hozták létre az Egyesült Királyság Védelmi Minisztériumának segítségével. Létrejöttének célja, hogy a boszniai haderőt kiképzéssel és oktatással képessé tegyék más országok fegyveres erőihez hasonlóan a nemzetközi békétámogató műveletekben való részvételre, megfelelően képzetté tegyék őket ahhoz, hogy hozzá tudjanak járulni a nemzetközi és a regionális biztonsági helyzet javulásához, valamint fokozzák az együttműködési készségüket. Hazánk egy fővel támogatja a Központ működését.⁴⁰

3.1.4. EUFOR ALTHEA

Az Európai Unió kül-és biztonságpolitikával kapcsolatos tevékenységét 2004-ben Bosznia-Hercegovinában szerette volna kibővíteni. Még 2002-ben, a Berlin Plusz megállapodás⁴¹ keretében egyeztek meg a NATO-val a stratégiai együttműködésről a térségben, valamint arról, hogy az SFOR átadja a helyét az EU missziójának. Míg a NATO továbbra is a kollektív biztonság letéteményese, az EU célja a válságkezelő képesség kifejlesztése volt a saját keretein belül. Az Európai Tanács 2004 júliusában határozott az ALTHEA létrehozásáról, missziós céljának az európai integrációs folyamat támogatását, a biztonságos környezet megteremtését, egy békés, stabil, multietnikus állam létrehozását és a Daytoni Békeszerződésben foglalt katonai feladatok végrehajtását tűzték ki. Az ENSZ

38 Elmélyülő kapcsolatok- Gabriele Cascone, Joaquin Molina, NATO Tükör, 2006./1.

39 Az Európai Haderő kialakítása és az EUFOR ALTHEA művelet Bosznia-Hercegovinában: szakdolgozat- Eckhardt Alicia, ZMNE, Budapest, 2010. p. 42

40 Forrás: http://www.psotc.org/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=32 letöltés ideje: 2011. 10. 08.

41 Forrás: http://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm letöltés ideje: 2011. 10. 25.

Biztonsági Tanácsa 2004 novemberében az 1575-ös határozatában kérte fel az EUFOR-t az SFOR által elkezdett misszió folytatására. A művelet 2004. december 2-án kezdődött, akkor még hétezer fővel.⁴²

Az ALTHEA misszió 2004-ben 22 uniós és 11 nem EU tagállam összefogásával indult. Az EUFOR főparancsnoksága a Camp Butmirban, Szarajevóban található. A műveletet területileg három részre osztották, amelyekben Többnemzeti Harci Kötelékek (Multinational Task Force, MNTF) szolgáltak: az északkeleti kötelék brit vezetéssel Banja Luka központtal, az északi finn vezetéssel Tuzlában, a délkeleti pedig francia vezetéssel Mostarban látta el a feladatát. Mára az ALTHEA létszáma 1500 főre csökkent, jelenlegi felépítése szerint egy alkalmi zászlóalj harccsoportból áll, amelyben négy alkalmi század harccsoport van, melyek a Szarajevóban állomásoznak.⁴³ Az Európai Unió erői folyamatosan egyeztetnek a boszniai ENSZ főmegbízottal (High Representative of Bosnia-Herzegovina, a pozíciót 2009 óta Valentin Inzko tölti be), mivel ő a politikai főhatalom képviselője. Az EUFOR különböző akciókat vezet, amelyek a fegyverbegyűjtésre vagy a szervezett bűnözés elleni harcra irányul. Az ALTHEA természetesen együttműködik a helyi hatóságokkal is, hiszen a cél az, hogy idővel ők vegyék át a biztonság megteremtőjének szerepét.⁴⁴

Az ALTHEA feladatai a klasszikus békefenntartó feladatrendszerbe tartoznak: a közrend fenntartása, az ICTY⁴⁵ segítése, terrorista-ellenes tevékenységek végrehajtása, menekültek visszatérésének biztosítása, fontos személyek biztonságának garantálása, valamint kölcsönös harcászati tartalék képzése a Koszovóban tevékenykedő KFOR számára.⁴⁶

A Magyar Köztársaság 2004 óta tagja az Európai Uniónak, így az ALTHEA indulásakor már ott voltak a magyar katonák a kötelékben. A Magyar Honvédség 2002-től *katonai rendfenntartó kontingenst* működtetett az SFOR-ban, ezt az egységet helyezték át az EUFOR IPU (Integrált Rendőri Egység, Integrated Police Unit) alárendeltségébe. Feladatuk rendészeti jellegű volt, végül 2007-ben vonták ki az egységet Boszniából.⁴⁷

Magyarország a 128/2004. (XI.23.) országgyűlési határozattal rendelte el a *MH EUFOR kontingens* részvételét a bosznia-hercegovinai misszióban, jelenleg a

42 Bosznia-Hercegovina államfejlődése és a békefenntartás: diplomamunka- Szimicsku Szabolcs, ZMNE, Budapest, 2008. pp. 30-34

43 Lásd: 2. számú melléklet 2. ábra- Az EUFOR ALTHEA felelősségi körzetei Bosznia-Hercegovinában

44 i.m. pp. 36-38

45 International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia-Jugoszlávia Nemzetközi Büntető Törvényszék, amely a délszláv háborúban elkövetett háborús bűnök kiderítését, és a bűnösök elítélését tűzte ki célul

46 Az Európai Haderő kialakítása és az EUFOR ALTHEA művelet Bosznia-Hercegovinában: szakdolgozat- Eckhardt Alicia, ZMNE, Budapest, 2010. p. 34

47 i.m. p. 40

manőverzászlóalj egyik századába tagozódnak be a katonák. A század Camp Butmirban állomásozik, felelősségi területe az északkeleti vidékekre terjed ki. Létszámuk kezdetben 117 fős volt, 8 törzstiszt a parancsnokságon, egy kiképzőtiszt, valamint 108 fő az IPU kötelékében, jelenleg 175 fő szolgál Boszniában, az alkalmi zászlóalj harcsoport parancsnoksága alatt.⁴⁸ Tevékenységük objektumvédelemre, tömegkezelésre, fegyverbegyűjtésre, fontos személyek kísérésére terjed ki. Három feladatcsoportot lehet felállítani; az előre tervezett műveletek, mint az információgyűjtés és a járőrözés; a speciális műveletek, például a konvojkísérés, az útvonal felderítés, a háborús bűnösök felkutatásának biztosítása, valamint az egyéb műveletek, mint a híradó és informatikai tevékenység vagy a logisztikai támogatás.⁴⁹

Az Európai Unió boszniai missziójának központja Szarajevóban van, a Magyar Honvédség nyolc fővel támogatja tevékenységét. Egy támogató helyettessel és két segítőjével, egy törzsigazgatóval és segítőjével, egy híradó és informatikai főnökkel és segítőjével, valamint egy személyügyi tiszttel.⁵⁰ 2010-2011-ben az EUFOR misszió parancsnokhelyettesi-törzsfőnöki posztját is magyar katona töltötte be, Nagy Tibor dandártábornok 17 hónapig szolgált ebben a pozícióban, majd 2011. június 28-án vette át tőle a feladatot Gulyás Zoltán dandártábornok.⁵¹

3.1.5. Az EBESZ missziója Bosznia-Hercegovinában

A NATO és az Európai Unió mellett az EBESZ is tart fenn missziót Bosznia-Hercegovinában. Az EBESZ Szarajevó központtal folytatja misszióját. Az EBESZ regionális hivatalokat is fenntart Mosztárban, Banja Lukában és Tuzlában. Feladataik közé a menekültek visszatelepülésének segítése, a demokratikus állam kialakítása, a választások lebonyolítása, az oktatás fejlesztése, az emberi és kisebbségi jogok képviselete, és a helyi politikussal és tisztségviselőkkel folytatott együttműködés tartozik. Hazánk egy fővel támogatja az EBESZ boszniai tevékenységét.⁵²

48 Forrás: http://nol.hu/belfold/20110604-csokkentik_a_kulfoldon_szolgalo_katonatisztek_szamat letöltés ideje: 2011. 10. 25.

49 Forrás: http://www.regiment.hu/honvedseg/mh_eufor_kontingens letöltés ideje: 2011. 10. 11.

50 Az Európai Haderő kialakítása és az EUFOR ALTHEA művelet Bosznia- Hercegovinában: szakdolgozat- Eckhardt Alicia, ZMNE, Budapest, 2010. p. 42

51 Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/26665/valtas-az-eufor-parancsnokhelyettesi-posztjan> letöltés ideje: 2011. 10. 10.

52 Az Európai Haderő kialakítása és az EUFOR ALTHEA művelet Bosznia- Hercegovinában: szakdolgozat- Eckhardt Alicia, ZMNE, Budapest, 2010. p. 29

3.2. Szerbia és Koszovó

Koszovó autonóm tartományban már az 1980-as években megkezdődtek a függetlenedésre irányuló törekvések. Szlobodan Milosevics 1987-es beszéde⁵³, valamint az autonóm jogok visszavonása olaj volt a tűzre, hiszen az albánok és a szerbek viszonya amúgy is meglehetősen feszült volt.

A koszovói albánság az 1990-es évek elején két utat választhatott. Az egyik, a békés módszer az Ibrahim Rugova által vezetett Koszovói Demokratikus Liga politikája volt, ami gyakorlatilag a szerbvel párhuzamos államigazgatási rendszer létrehozását jelentette, saját választásokkal. Aki nem a passzív ellenállást támogatta, az a másik változat, a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (Ushtria Çlirimtare e Kosovës, UÇK) mellé állt. A radikális milicista alakulat első parancsnoka a koszovói nemzeti hős, Adem Jashari volt.

A harcok 1998-ban kezdődtek, az UÇK a szerb belügyi rendőrség és katonaság alakulatait támadta, valamint a helyi szerb lakosságot is zaklatta. Az agresszió hatására a kisebbségben lévő szerb lakosság északra, a központi szerb területek felé menekült. Sokan a történetek miatt nem akartak visszatérni korábbi otthonaikba, ami az albán nemzetiség arányainak további növekedését okozta. Miután a szerb rendőri és paramilitáris erők durva, erőszakos támadásai humanitárius katasztrófa kialakulásához vezettek, a NATO 1999 márciusában a beavatkozás mellett döntött. A NATO légi hadművelet célja a béke kikényszerítése volt a lehető legkisebb polgári veszteség okozásával, saját veszteség nélkül. A légi támadások kiterjedtek Jugoszlávia szinte egész területére, ahol a szerb haderő légvédelmi eszközeit, radarállomásait, vezetési- és kommunikációs pontjait rombolták. A jugoszláv légvédelem a légi támadások ellen igyekezett rejtetten, folyamatosan mozogva és sajátos technikát bevetve tevékenykedni. Ennek eredményeképp egy NATO F-117A lopakodó repülőgépet le is lőttek.⁵⁴ A hadművelet második szakaszában már Belgrádot is támadták a NATO erők, amivel még nagyobb nyomást gyakoroltak Milosevicsre. A harmadik szakaszban Duna hidakat bombáztak le, hogy az infrastruktúra rombolásával csökkentsék a jugoszláv haderő mobilitását. A nyomásgyakorlás meghozta az eredményét, Milosevics feladta a NATO elleni harcot, és a Koszovóban érintett felek fegyverszünetet kötöttek. A szerbek katonailag és infrastrukturálisan is nagy veszteséget szenvedtek.⁵⁵ A helyzet rendezésével az ENSZ

53 Forrás: http://www.indavideo.hu/video/Slobodan_Milosevic_beszede_Koszovon letöltés ideje: 2011. 10. 10.

54 Forrás: <http://www.flightglobal.com/blogs/the-dewline/2009/10/video-f-117-pilot-describes-sh.html> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

55 A NATO jugoszláviai légi hadműveletének elemzése- Dr. Resperger István, Hallgatói Közlemények: a Zrínyi

Biztonsági Tanácsa 1244. számú határozatában a NATO KFOR misszióját bízta meg, békefenntartó feladatkörrel.⁵⁶ Az ENSZ a közigazgatási rendszer helyreállítására létrehozta az UNMIK⁵⁷ civil missziót. A legutolsó komoly zavargások 2004-ben történtek, akkor az albánok koszovói szerb ortodox templomokat rongáltak meg, aminek a KFOR erők vetettek véget.⁵⁸

3.2.1. NATO KFOR

Miután a szerb erők kivonultak Koszovóból, a nemzetközi szervezetek célja az volt, hogy új államigazgatási rendszert hozzanak létre, egy élhető, biztonságos Koszovót. Először a biztonságot kellett a térségben szavatolni, így az ENSZ BT által felkért NATO KFOR (Kosovo Force) békefenntartó missziója kezdte meg működését. A KFOR-ban kezdetben 35 ország 50 000 katonája szolgált⁵⁹ és jelenleg 30 ország 6240 katonája vesz részt a misszióban⁶⁰. A csapatokat területi alapon osztották fel.⁶¹

- Multinational Specialized Unit (Többnemzeti Különleges Alakulat): átfogó rendőri képességekkel rendelkező, katonai státusú erő, feladata a bűnüldözési munka az Európai Unió igazságügyi és rendőri missziójával (EULEX)⁶² együttműködve, az információgyűjtés, a terrorizmus elleni harc és a különleges rendőri műveletek végrehajtása. Az alakulatot legnagyobb részben az olasz csendőrség, a Carabinieri ezrede adja, központja Pristina.
- KFOR Tactical Reserve Manoeuvre Battalion (KFOR Harcászati Tartalék Manőver Zászlóalj): a portugál hadsereg egy zászlóalijából álló egységének központja Pristina, feladata az azonnali reagálás vészhelyzetben, tömegkezelés, valamint a csempészet és a szervezett bűnözés elleni harc, az EULEX-et támogatva.
- Multinational Battle Group East (Keleti Többnemzeti Harccsoport): a harccsoport feladata, hogy az ENSZ-szel és az EU-val együttműködve kialakítsa a biztonságos környezetet, humanitárius segítséget nyújtson a helyieknek az ENSZ

Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tudományos lapja 2001./ 1., pp. 3-5

56 Forrás: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

57 United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK): az ENSZ közigazgatási missziója Koszovóban

58 Koszovó CIMIC kézikönyve, Magyar Honvédség Civil-Katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006. p. 9.

59 A NATO szerepe a válságkezelésben- Németh Bence, Sándor Barbara, Nemzet és Biztonság, 2008/5., p. 50

60 Forrás: http://www.nato.int/kfor/structur/nations/placemap/kfor_placemat.pdf letöltés ideje: 2011. 10. 31.

61 Lásd: 3. ábra- A KFOR felelősségi körzetei, a résztvevő országok kontingenseinek létszáma

62 Forrás: <http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/whatisEulex.php> letöltés ideje: 2011. 10. 31.

menekültügyekkel foglalkozó hivatalával (UNHCR) karöltve. Az egység Urosevacban állomásozik, ahol az Egyesült Államok, mint vezető nemzet mellett, Görögország, Lengyelország, Románia és Ukrajna katonáiból áll össze a harccsoport.

- Multinational Battle Group West (Nyugati Többnemzeti Harccsoport): a keleti harccsoportéhoz hasonló feladatokkal, Peč központtal állomásozik az egység. Olaszország látja el a vezető nemzeti feladatokat, a térségben az olaszok mellett Szlovénia, Románia, Törökország és Magyarország járult hozzá a béke fenntartásához.⁶³

A Magyar Honvédség 1999. óta vesz részt a koszovói rendezésben, a NATO légi hadműveletét az Országgyűlés 20/1999. III. 24. határozatában támogatta a magyar légtér korlátok nélküli biztosításával, valamint légtérirányító és kiszolgáló objektumok, berendezések szabad használatával.⁶⁴ Ezen felül Magyarország a helyszínen is részt akart venni a rendezésben, így 1999. július 16-tól a *Magyar Honvédség Őr- és Biztosító Zászlóalj* teljesített szolgálatot Koszovóban, 350 fővel. A KFOR parancsnokság alárendeltségébe tartozó alakulat elsősorban a KFOR parancsnokság védelmét és biztosítását látta el, emellett ellenőrző pontokat üzemeltetett, járőrözött és egy külön gyorsreagálású szakaszt biztosított veszélyhelyzetekre. Ez a zászlóalj 2008-ig működött Koszovóban.

2006. január 26-tól a *MH MLF*⁶⁵ *Század* (később *MH KFOR Század*) az ország nyugati területén Pečben szolgált 2008-ig. Feladatuk a biztonságos környezet fenntartása, a kisebbségi körzetek őrzése, a vallási helyek és kormányzati létesítmények biztosítása, a montenegrói határ ellenőrzése, egy készenléti alegység működtetése, tömegkezelés, járművek, személyek kísérése, valamint objektumok átvizsgálása, ellenőrzése.

2008 nyarán Magyarország zászlóalj szintűre bővítette békefenntartó egységét Koszovóban. A *MH KFOR Zászlóalj* szintén a Peč központú közigazgatási egységben tevékenykedett. Feladatuk a helyi és nemzetközi szervezetekkel történő együttműködés, az UNMIK segítése, valamint a határellenőrzés volt.⁶⁶

Magyarország a nyugati egységek vezető államaként 2008-2009-ben egy manőver

63 Forrás: <http://www.nato.int/kfor/struktur/units/msu.html> letöltés ideje: 2011. 10. 12.

64 20/1999. (III.24.) országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság hozzájárulásáról a koszovói válság megoldását célzó NATO- fellépéshez tárgyában hozott 59/1998. (X.15.) OGY határozat módosításáról Forrás: <http://optijus.hu/index.php?tl=1&twich=170629> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

65 Többnemzeti Szárazföldi Erő (Multinational Land Force, MLF): 1998-ban alapított, szlovén-olasz-magyar háromoldalú katonai egyezmény, amelynek célja a közös gyakorlatok és kiképzések rendszeressé tétele, Koszovóban közös misszió végrehajtása

66 A Magyar Honvédség kiemelt békeműveletei: KFOR és ISAF- Szijjártó Sarolta, ZMNE, 2009. Budapest pp. 33-35

zászlóaljat, a Task Force Nimródot vezette, amelynek fő tevékenysége a szerb enklávék védelme, a tömegkezelés, az ellenőrző pontok üzemeltetése és CIMIC⁶⁷ tevékenységek voltak. A Magyar Honvédség jelenleg 245 fővel áll rendelkezésére Koszovóban.

A Magyar Honvédség egy egészségügyi csoportot is küldött Koszovóba; a *MH KFOR Megelőző Egészségügyi Laboratórium* 1999 és 2008 között az Őr- és Biztosító Zászlóalj részeként működött, most pedig önálló egységként folytatja tevékenységét. A 20 fős személyzet laborvizsgálatokat, egészségügyi, élelmiszerügyi vizsgálatokat, valamint járványügyi ellenőrzéseket folytat.⁶⁸

3.2.2. NATO KFOR HQ

A NATO koszovói missziójának főparancsnoksága az ország fővárosában, Pristinában állomásozik. A Magyar Honvédség öt fő törzstiszttel, tiszthelyettessel segíti a parancsnokság munkáját. E mellett a KFOR parancsnokság JEC (Joint Effects Centre) Főnökségének részeként az LMT (Liaison Monitoring Team), azaz Összekötő és Megfigyelő Csoportban egy fő, koordinációs főtiszti beosztásban szolgál. Az LMT elsősorban CIMIC és PSYOPS⁶⁹ feladatokat lát el, mivel a NATO fontosnak tartja a helyi vezetőkkel, szervezetek, és a lakossággal történő kapcsolattartást.⁷⁰

3.2.3. ENSZ UNMIK

A NATO katonai jelenléte mellett nagyon fontos az ENSZ közigazgatási missziója, az UNMIK feladatainak rövid áttekintése. Célja a koszovói államigazgatási rendszer kiépítése, egy olyan hivatalrendszeré, amely később önállóan is képes megfelelni a vele szemben támasztott követelményeknek. A politikai főhatalmat is az UNMIK gyakorolja jelenleg, a vétójoggal rendelkező főtitkári különleges megbízottal (Special Representative of the Secretary General, SRSG) az élen. A jelenlegi megbízott az afgán Farid Zarif. Az UNMIK

67 Civil-Military Coopertion, továbbiakban CIMIC: „A civil-katonai együttműködés a katonai és a civil oldal, kormányzati és nem kormányzati szervezetek, nemzeti hatóságok, nemzetközi szervezetek, és a helyi lakosság között kiépített és fenntartott koordináció és együttműködés a támogatott parancsnok küldetésének eredményes végrehajtása érdekében.” /MH ÖCKED/

68 A Magyar Honvédség kiemelt békeműveletei: KFOR és ISAF- Szijjártó Sarolta, ZMNE, 2009. Budapest pp. 29-36

69 Psychological Operations, továbbiakban PSYOPS: „Olyan a kommunikáció és egyéb eszközök módszereit alkalmazó tervezett lélektani műveleti tevékenység, amely egy célcsoport/-személy attitűdjének, magatartásának és viselkedésének megváltoztatására irányul, ezáltal befolyásolja a politikai és katonai célok elérését.” /NATO Lélektani Műveleti Doktrína/

70 Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/23538/a-kfor-parancsnok-meghosszabbitott-karja> letöltés ideje: 2011. 10. 12.

szervezeti felépítése az SRSG hivatalán belül 4 fő területet érint, de nem mindet működteti az ENSZ. Az ENSZ az igazságszolgáltatás és a rendőrség ügyeiért felelős Jogállamisági Hivatal, és a Civil Kormányzati Osztályt működteti. Az EBESZ irányítása alatt álló Osztály a demokratikus értékek átadásával és az intézmények kiépítésével foglalkozik. Az Európai Unió hatáskörébe a gazdasági kérdések tartoznak.⁷¹ Az UNMIK működésének hatékonysága megoszlik az egyes területeken, legkevésbé a szerbek lakta Észak-Koszovóban és a szerb enklávékban tud érvényesülni, mivel Koszovó Szerbiától történt elszakadását az ottani lakosság nem fogadja el, és Szerbia az „aknamunkájával” aláássa a közigazgatási misszió sikerét. A szerb vezetés gyakorlatilag ugyanazt teszi, mint amit Ibrahim Rugova tett az 1990-es évek elején; fenntart egy párhuzamos közigazgatási rendszert, hogy ne kelljen kapcsolatot teremteni az albánokkal.⁷² Jó példa erre az oktatás rendszere: az albán és szerb teljesen elkülönül egymástól nyelvben és tananyagban is, valamint a szerb oktatók még mindig a szerbiai oktatási ügyekért felelős minisztériumtól kapják a fizetésüket. A Magyar Honvédség egy ENSZ összekötő tiszttel segíti az UNMIK munkáját.⁷³

3.3. Macedónia

A macedón tagköztársaság az 1993-ban, preventív célzattal az országba küldött ENSZ UNPREDEP⁷⁴ erők segítségével szerencsésen kimaradt az 1990-es évek első felében folyt délszláv háborúból, viszont az ezredfordulón kicsúcsosodott koszovói konfliktusnak aktív alanya lett. Macedónia segítséget kért a nemzetközi közösségtől, így 1999-ben a NATO vette át a békefenntartói szerepkört. A macedón kormány a határátkelésre vonatkozó döntéseivel igyekezett távol tartani a koszovói és dél-szerbiai albánokat az országtól, de az eszkalálódott koszovói konfliktus után nem tudták megállítani az albán menekültáradatot. A több százezer menekülttel együtt az UÇK⁷⁵ is átszivárgott a határon, és támadásokat kezdeményeztek macedónok lakta települések ellen. Macedónia hiába élvezte a NATO és az EU támogatását is, 2001-ben az UÇK az északi és nyugati területek egy részét is felügyelete alá vonta. A

71 A Koszovó-problémakör, a nemzetközi szervezetek szerepe a rendezésben, valamint a problémakör hatása a Magyar Köztársaság biztonságára: diplomamunka- Pálincás Gábor, ZMNE, 2007. Budapest pp. 33-34

72 Szerb remények és féltelmek Koszovó jövője kapcsán- Szilvágyi Tibor, Felderítő Szemle, IV. évf. 2. szám, 2005. pp. 68-69

73 Koszovó CIMIC kézikönyve, Magyar Honvédség Civil-Katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006. p. 15.

74 United Nations Preventive Deployment Force (UNPREDEP): célja a macedón határ felügyeletével megakadályozni a szélsőséges elemek beszivárgását az országba

75 A macedón konfliktusban szereplő nem azonos a koszovói konfliktus albán katonai alakulatával, ennek neve Nemzeti Felszabadítási Hadsereg (Ushtria Çlirimtare Kombetare, UÇK)

konfliktust az Ohridi Egyezményrel sikerült lezárni 2001. augusztus 13-án, amelyben a macedónok kiterjesztették az albán lakosság nemzetiségi, kisebbségi jogait, és hivatalos nyelv lett az albán. Az UÇK ezután megszűnt, és a cél az volt, hogy visszaállítsák a normális kereteket és életkörülményeket Macedóniában.⁷⁶

3.3.1. Operation „Essential Harvest”

A konfliktus enyhülésével, a NATO az „Essential Harvest” művelettel kívánta elvégezni az UÇK leszerelését. A művelet 2001 augusztusában indult, és mindössze 30 napig tartott. A 3500 fős misszió feladata a logisztikai támogatás nyújtása volt az UÇK fegyvereseinek leszereléséhez. A műveletet azzal a feltétellel vállalta a NATO, hogy a macedóniai politikai pártok folytatják az egyeztetést, illetve betartják a fegyverszüneti megállapodást.⁷⁷ Magyarország katonái a 2220/2001. számú kormányhatározat alapján az albánok által leadott fegyverek megsemmisítésében és a műszaki támogatásban segédkeztek, a 34 fős csoportot a HM Currus Harcjármű-technikai Rt., a HM Elektronikai Igazgatóság Rt. Logisztikai Igazgatóság, valamint a Máltai Szeretetszolgálat aktivistái adták. Feladatuk az aknamentesítésre, a lőszer és a robbanóanyag megsemmisítésére, műszaki felderítésre, valamint a fegyverbegyűjtő helyek műszaki berendezésére terjedt ki.⁷⁸ A misszió sikerességét mutatja, hogy a NATO is kiválóra értékelte a magyar katonák munkáját: „*A HM Currus Rt. csapata teljesen fel volt szerelve az összes fegyvertípus megsemmisítésére, amely magában foglalt nagy mennyiségű kézi lőfegyvert, közepes fegyverrendszereket és egy T-55-ös tankot. A modern és hatékony műhelygépkocsikkal felszerelve nagy teljesítményre és komplex megsemmisítésre voltak képesek. A csapat rendkívül szakszerű volt, teljesítette feladatát az előírt határidő alatt a NATO-felhatalmazás teljes támogatásában.*”⁷⁹

3.3.2. Operation „Amber Fox”

Az „Essential Harvest” hadművelet elérte célját, az UÇK-t leszerelték, és több ezer

76 A Balkán CIMIC kézikönyve: Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Koszovó- Magyar Honvédség Civil-Katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2004. pp. 22-24

77 Forrás: <http://www.nato.int/fyrom/tfh/home.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 13.

78 Az Essential Harvest hadművelet műszaki támogatása, a magyar fegyvermegsemmisítő csoport tevékenysége- Padányi József, Harai László, Hadtudomány: a Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata 2002/2. pp. 1-2

79 A macedóniai magyar szerepvállalás tapasztalatai- Csontos András, Horváth József, Új Honvédségi Szemle, 2002/2., p. 85

fegyvert semmisítettek meg a szövetséges csapatok. A művelet lezárulta után Borisz Trajkovszki elnök arra kérte a NATO-t, hogy jelenlétét továbbra is tartsa fenn Macedóniában. Az Amber Fox hadművelet alatt 700, NATO és 300, más országból érkező katona szolgált 2002 végéig az országban, feladatuk az európai uniós és az EBESZ által delegált megfigyelők biztonságának szavatolása volt.⁸⁰ A Magyar Honvédség a misszió kezdetén egy felderítő szakaszt ajánlott fel, majd azt később egy 39 fős ör- és biztosító szakasszal váltották azt fel.

Az Allied Harmony művelet gyakorlatilag az előző misszió folytatása volt, feladata sem különbözött tőle, mandátuma 2003 márciusáig tartott, amikor átadták műveletet az Európai Unió első békefenntartó missziójának, a CONCORDIA-nak. A Magyar Honvédség az ör- és biztosító szakasszal folytatólagosan is segítette a NATO műveletet, amelynek lezárulta után továbbra is az országban maradtak a szkopjei NATO parancsnokság objektumvédelmére.⁸¹

3.3.3.NATO HQ

A szkopjei NATO parancsnokság még 2001-ben alakult, az Essential Harvest művelet irányítására. Feladata a szaktanácsadás Macedónia rendvédelmi szervezeteinek a biztonsági szektor fejlesztése érdekében, hogy ezzel is támogassák az ország euro-atlanti integrációját, valamint segítsék a macedón fél közreműködését a balkáni békefenntartó műveletekben. A parancsnokság létszáma a helyzet konszolidálódásával csökkent, jelenleg 20 katonai és polgári alkalmazott alkotja a személyzetet. Magyarország egy főt ajánlott fel a parancsnokságon való munkavégzésre.⁸²

3.4. Albánia

Albánia a Nyugat-Balkán egyetlen olyan országa, amely nem volt Jugoszlávia része, így kimaradt a délszláv háborúból, viszont az 1990-es évek második felében válságba került. Az 1996-1997-ben kirobbant piramisjáték botrány a lakosság nagy részét tönkretette, az állam a csőd és a polgárháborús helyzet szélére került, így az ország stabilitását a nemzetközi közösség segítségével kellett helyreállítani. Miután az anarchikus állapotok megszűntek, a koszovói konfliktus újra a mélybe rántotta Albániát. Az ország északi határán

80 Forrás: <http://www.nato.int/fyrom/tff/home.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 13.

81 A Balkán CIMIC kézikönyve: Bosznia- Hercegovina, Macedónia, Koszovó- Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2004. p. 33

82 Forrás: <http://www.jfcnaples.nato.int/hqskopje/page51631741.aspx> letöltés ideje: 2011. 10. 12.

folyamatosan átjártak a koszovói albán harcosok, és félő volt, hogy Albánia is belekeveredik a konfliktusba a koszovói albánság oldalán. Ezért a NATO az AFOR (Albania Force) misszió Albániába telepítésével törekedett a konfliktus eszkalálódásának megakadályozására.⁸³

3.4.1. NATO AFOR

Az AFOR missziója 1999-ben indult, feladata az albán menekültek humanitárius segélyezése volt. Az „Allied Harbour” művelet során azt a több százezres nagyságú menekülttömeget kellett logisztikai támogatással ellátni, amely a szerb agresszió elől menekülve hagyta el Koszovót. A NATO az albán kormánnyal és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával együttműködve hajtotta végre a műveleteket.⁸⁴ Ekkor a Magyar Honvédség egészségügyi képességeire volt szükség, ezért a 34 fős orvosi, egészségügyi és logisztikai személyzet a MH AFOR Közegészségügyi-Járványügyi Felderítő és Elemző Csoportban látta el a feladatát 1999-ben öt hónapon keresztül. A csoportot ezután áthelyezték Koszovóba a Megelőző Egészségügyi Laboratóriumba.⁸⁵

3.4.2. NATO HQ

A NATO 2002-ben telepített regionális parancsnokságot Albánia fővárosába, Tiranába. A NATO célja ezzel a védelmi ügyekben való tanácsadás és a tagsághoz szükséges feltételek megteremtésében való segédkezés volt. Albánia 2009 óta a szövetség teljes jogú tagja, így azóta katonai tanácsadókat alkalmaz a NATO Tiranában, illetve parancsnokként egy Katonai Főképviselet (Senior Military Representative) bízott meg a kapcsolattartásra az albán kormány, a civil szervezetek, a nemzetközi közösség és a NATO közt.⁸⁶

A tiranai parancsnokságon 2005-ben két fővel szolgált a Magyar Honvédség, jelenleg nincs magyar katona a NATO albániai központján.⁸⁷

83 A Nagy-Albánia-eszmerendszer múltja és jelene- Szilvágyi Tibor, Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata, 2000/2.

84 Forrás: <http://www.jfcnaples.nato.int/page11703241.aspx> letöltés ideje: 2011. 10. 13.

85 Forrás: http://www.honvedelem.hu/cikk/3/19226/megelozo_egeszsegugyi_laboratorium.html letöltés ideje: 2011. 10. 14.

86 Forrás: http://www.afsouth.nato.int/NHQT/Factsheets/Factsheet_NHQTmission.htm letöltés ideje: 2011. 10. 13.

87 A honvédség részvétele a nemzetközi békeműveletekben- Tények, lehetőségek, tapasztalatok- Isaszegi János Forrás: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/4/2005_4_14.html letöltés ideje: 2011. 10. 26.

3.5. Magyar álláspont a balkáni missziók jövőjéről

A Magyar Köztársaság biztonsága tekintetében, mint ahogy az a bevezető részben áttekintett biztonságpolitikai dokumentumokból is kiderült, prioritást élvez a délkelet-európai térség. A dolgozatban vizsgált országok közül a békeműveletek szempontjából Bosznia-Hercegovina és Koszovó kiemelt szerepet játszik, hiszen ebben a két országban folyó műveletekben Magyarország jelentős egységeket állomásoztat. Ha az összes, a Nyugat-Balkánon szolgáló katonát számoljuk, majdnem a felét adja ki a Magyar Köztársaság külföldi szolgálatra felhasználható ezer fős ambíciószintjének.⁸⁸

Magyarország álláspontja szerint a régió stabilitásának szempontjából továbbra is fontos a békefenntartó missziókat ebben a formában megtartani, mivel továbbra sem tekinthetők például Boszniában vagy Koszovóban az állami rendfenntartó erők elég felkészültnek ahhoz, hogy önmagukban szavatolni tudják a biztonságos környezetet. Ez összhangban van a NATO álláspontjával is Koszovót illetően, miután az idén októberben (2011.) rendezett brüsszeli NATO védelmi miniszteri tanácskozáson a szövetség európai parancsnoka, James Stavridis tengernagy kifejtette, hogy a jelenlegi biztonsági helyzet törekeny, és az esetleges létszámcsökkentés csak negatív irányba viheti a misszió sikerét.⁸⁹ Koszovóban a 2004-es, körülbelül 17 000 fős kontingenst két alkalommal is csökkentették, a Gate-1 és a Gate-2 program során 10 000, majd 5500 fő körüli létszámot határoztak meg. A 2011 őszi tervezett Gate-3 során már csak 2500 főt akart Koszovóban tartani a NATO, viszont a szövetség vezetése a jövő évre halasztotta ezt a döntést, tekintettel arra, hogy ez év nyarán újra kiéleződött a viszály Koszovó és Szerbia között.

Júliusban a koszovói rendőrség a miniszterelnök utasítására megpróbálta átvenni az ellenőrzést több szerbiai-koszovói határátkelő felett. A konfliktust a helyi szerb lakosság ellenállása váltotta ki, amikor erőszakos eszközökkel igyekeztek megakadályozni az átkelők elfoglalását. A feszült helyzet hónapok óta tart, azóta több összecsapás történt az ott élő szerbek és az azóta a határon felügyelő KFOR erők között. Az ellenállók szeptember 27-ei akciója során 4 katona is megsebesült a házilag gyártott csőbombák robbanása által.⁹⁰ Bár a konfliktus kirobbanása előtt folytak egyeztetések Belgrád és Pristina között, ezek újra megszakadtak, és bár az Európai Unió próbál nyomást gyakorolni az állami vezetőkre, a pozitív fejleményekre ismét várni kell. Ennek nem csak a párbeszéd hiánya, hanem a vezető

88 Forrás: <http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1065> letöltés ideje: 2011. 10. 31.

89 Forrás: <http://inforadio.hu/hir/kulfold/hir-460252> letöltés ideje: 2011. 10. 31.

90 Forrás: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-15082675> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

politikusok konfliktushoz történő hozzáállása is akadály. Sem Borisz Tadic, sem Hashim Thaci nem törekszik kompromisszumos megoldásra a határvitát illetően. Míg Tadic biztatja a szerbeket az ellenállásra (természetesen csak a békés demonstrációra), addig Thaci nem hajlandó lemondani a határ ellenőrzéséről, annak ellenére sem, hogy valószínűsíthető, a koszovói rendőri erők még nem lesznek képesek a feladat önálló ellátására.⁹¹

Hazánk honvédelmi minisztere, dr. Hende Csaba a létszámcsökkenés kérdéséről úgy nyilatkozott, hogy a helyzetet alaposan meg kell előtte vizsgálni, és óvatosan kell eljárni, hogy adottak-e a feltételek hozzá.⁹² A miniszter azt is elmondta, alapvetően pozitív változások a jellemzőek a térségben, hiszen az országok elkötelezték magukat az euro-atlanti integráció mellett, amely közös pont lehet mindegyikjük számára, és közelebb hozhatja egymáshoz az államokat. Ettől függetlenül az etnikai viszályokat továbbra is létező fenyegetésként említi, valamint azt, hogy a térség több államát a szegénység, a viszonylag gyors népességnövekedés, valamint a nemzetközi rendszerbe való nehéz beilleszkedés jellemzi. Ez pedig táptalaja lehet az illegális migrációnak, a szervezett bűnözésnek és a terrorizmusnak is, amely komoly biztonsági kockázatot jelenthet a földrajzilag közel fekvő, jelenleg az Európai Unió egyik külső határát képező Magyarországnak is.⁹³

A magyar álláspont a Nyugat-Balkán támogatásáról nemcsak a NATO-ban, hanem az EU-ban is megjelenik, ahogy ezt a 2011. évi első félévi magyar elnökség bővítéssel kapcsolatos politikája is mutatja. A Magyar Köztársaság minden erejével igyekezett lezárni Horvátország európai uniós tagfelvételi eljárását, ami sikeresnek volt mondható: déli szomszédunk várhatóan 2013-ban teljes jogú EU-taggyá válhat. Bosznia-Hercegovinával kapcsolatban Orbán Viktor miniszterelnök 2011. június 15-én nyilatkozta, hogy nemcsak Bosznia-Hercegovinának van szüksége az EU-ra, hanem fordítva is igaz az állítás. Ezt arra alapozta, hogy a délkelet-európai térségben gyakorlatilag kialakult egy „enklávé”, amelyet NATO és EU-tagállamok vesznek körbe, és gazdasági, valamint biztonsági szempontból is fontos, hogy a térség államai a nemzetközi szervezetek tagjai legyenek. Magyarország támogatja Bosznia-Hercegovina euro-atlanti integrációs törekvéseit, és bízik abban, hogy nemsokára elég stabil lábakon fog állni az ország ahhoz, hogy önállóan is képes legyen menedzselni politikáját, illetve biztosítani belső biztonságát. Nikola Spirics, a boszniai

91 Forrás: <http://www.balkaninsight.com/en/article/taugh-night-ahead-in-north-kosovo> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

92 Forrás: <http://inforadio.hu/hir/kulfold/hir-460252> letöltés ideje: 2011. 10. 15.

93 Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/24225/hende-csaba-felszolt-a-biztonsagpolitikai-konferencian> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

központi kormány miniszterelnöke egyetértett Orbán Viktor szavaival, és méltatta a két ország közti jó viszonyt, amelynek kialakulásában jelentős szerepe volt a délszláv háborúban nyújtott magyar támogatásnak.⁹⁴

Biztonsági szempontból a magyar politikai vezetés továbbra is fenntartásra érdemesnek tartja az EUFOR ALTHEA missziót: ha kisebb létszámban is, de annak érdekében fontos lehet, hogy kezelje az esetleges incidenseket, valamint képviselje az erőt az országban. Az Európai Unió 2011. október 10-ei külügyminiszteri tanácskozásán döntöttek az ALTHEA mandátumának újbóli meghosszabbításáról, egyelőre változatlan létszámmal.⁹⁵

A térség államainak tekintetében az mindenféleképpen kijelenthető, hogy Magyarország a jó viszony fenntartására törekszik, NATO-tag szövetségeseivel, Albániával és Horvátországgal, valamint a földrajzilag közel fekvő Szerbiával és Bosznia-Hercegovinával. A biztonsági kockázatot jelentő Koszovóval jó kapcsolatok fenntartására törekszik hazánk, melynek példaként Orbán Viktor miniszterelnök 2011. szeptember 15-én fogadta Atifete Jahjagát, Koszovó köztársasági elnökét, a megbeszélésen elsősorban a kétoldalú gazdasági kapcsolatok fejlesztésére törekednek a felek.⁹⁶ A jó kapcsolatok ápolása a többi államhoz hasonlóan, a régió másik két kisállamával, Montenegróval és Macedóniával is fontos a magyar politikai vezetésnek. A két utóbbi állammal kapcsolatban a Külügyminisztérium képviselői kijelentették, hogy az EU és a NATO-tagság elérésében minden segítséget megadnak, amely elsősorban az integrációs folyamatban szerzett tapasztalatok átadásában fejeződik ki.⁹⁷ A diplomáciai kapcsolatok mellett érdemes megemlíteni a magyar cégek montenegrói, illetve macedóniai beruházásai miatt a gazdasági interakciók is jelentősek, a térségben a magyar tőkebefektetések gazdasági szempontból bővíthetik hazánk lehetőségeit⁹⁸

Összefoglalva, Magyarország missziós részvétele a nyugat-balkáni államokban az 1990-es évek közepétől jellemző, hazánk haderejének képességeit a lehető legnagyobb mértékben felhasználva igyekezett részt venni a térség stabilitásának megteremtésére törekedő nemzetközi műveletekben, kezdeményezésekben. A katonai külföldi szolgálati létszámot, és az elkötelezettséget megerősítő felső vezetői nyilatkozatokat figyelembe véve megállapítható,

94 Forrás: http://www.orbanviktor.hu/cikk/az_eu-nak_szuksege_van_bosznia-hercegovinara_a_nyugat-balkanra letöltés ideje: 2011. 10. 15.

95 Forrás: <http://www.mon.hu/megorzik-boszniaban-az-eu-katonai-eroinek-vegrehajto-jogkoret/1811307> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

96 Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/orban-viktor-targyalasa-a-koszovoi-elnokekkel> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

97 Forrás: <http://www.mno.hu/portal/814918> letöltés ideje: 2011. 10. 15.

98 Magyar érdekszféra: a Kárpát-Balkán régió? (1.)- Németh Bence, Új Honvédségi Szemle, 2006/7. pp. 103-104

hazánk kiemelten kezeli a nyugat-balkáni térség biztonsági helyzetét.

4. Magyarország kétoldalú katonai kapcsolatai a Nyugat-Balkánnal

A Magyar Köztársaság katonadiplomáciai tevékenysége a nyugat-balkáni térségben igen kiterjedt, ez annak köszönhető, hogy a stratégiai elgondolások szerint kiemelt a régió hazánk számára. A következő fejezetben Magyarország kétoldalú katonai kapcsolatait veszem sorra, a különböző megállapodásokon, felső vezetői találkozók, és katonai együttműködések keresztül szeretném bemutatni hazánk érdekérvényesítési törekvéseit a nyugat-balkáni államokban.

4.1. A katonadiplomáciáról

Ahhoz, hogy elemezni lehessen Magyarország és a Nyugat-Balkán államai közötti kétoldalú katonai kapcsolatokat, érdemes előtte szót ejteni a katonadiplomáciai kapcsolatok elméletéről, illetve a katonadiplomácia képviselőiről, az attasékról is. A katonadiplomáciát az állam katonapolitikájának politikai megvalósító eszközeként lehet leírni. A külpolitika és a honvédelmi politika is az állam általános politikájának egymással kölcsönhatásban álló részei, erre alapul a katonadiplomáciai tevékenység.⁹⁹

A katonai attasék szerepének fontosságáról Juhász Ferenc volt honvédelmi miniszter szavai elég meggyőzőek, hiszen úgy fogalmazott, az attasékon keresztül ítélik meg az adott állam vezetői a Magyar Honvédséget, ők tükröztetik a magyar kül- és biztonságpolitikai álláspontot, illetve ők azok, akik a külföldi véleményről tájékoztatják a hazai szerveket.¹⁰⁰

A katonai attasé, mint pozíció meghatározását dr. Szendrei László államtitkár beszédében a következőképp definiálta az 1993-mas, a katonai attasék felkészítő értekezlete alkalmából tartott sajtótájékoztatóján: *„A katonai attasé a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Köztársaság olyan diplomátája, akinek magatartását, tevékenységét nemcsak hazulról, de a fogadó országban, s ezen kívül kollégái körében is folyamatos ellenőrzés alatt tartják. Konvenciók vannak arra, hogy melyek a munkájuk korlátai, s milyenek a lehetőségeik. Alkalmazkodniuk kell a fogadó állam törvényeihez és szabályaihoz, mert ebből ítélik meg*

99 A Magyar Köztársaság katonadiplomáciájáról- Papp Zoltán, Új Honvédségi Szemle, 1990/5. p. 35

100 A katonadiplomácia feladatairól- Kiss Zoltán, Új Honvédségi Szemle, 2002/9. p. 2

*munkájukat, s rajtuk keresztül a Magyar Köztársaságot. Igényt tartunk a pontos, időben történő információkra, s elvárjuk, hogy olyan kapcsolatuk alakuljon ki a fogadó államok hadseregeivel, amelyek elősegítik hazánk nemzetközi megbecsülését Európában és az egész világon.”*¹⁰¹

A katonai attasé pozíciója egy másik meghatározás szerint a Honvédelmi Minisztérium tisztségviselője, egy diplomáciai mentességgel rendelkező, különleges képzettségű tábornok, főtitzt, vagy titzt, aki a hadsereg külföldi kapcsolatainak építésére, fenntartására, képviselésére kap megbízást egy vagy több országban.¹⁰²

A katonadiplomáciai képviselők feladatai sokrétűek, a teljesítésük komoly szakmai felkészültséget igényel. Az attasék képviselik a Honvédelmi Minisztériumot, a vezérkart és a vezérkari főnököt, illetve magát a Magyar Honvédséget, és az egyes haderőnemeket is. Tárgyalnak a katonai kérdésekről, tájékoznak a fogadó állam katonapolitikájáról, a fegyveres erők szervezetéről, a hadiiparról, valamint ezek változásáról, fejlődéséről. Igyekeznek megnyerni a fogadó fél támogatását a magyar katonadiplomáciai törekvésekhez, és közreműködnek a magas szintű katonai találkozók lebonyolításában, emellett segítik az adott országban tartósan vagy ideiglenes szolgáló magyar katonák munkáját. Az attasék a munkájuk végzése során tanulmányozzák a fogadó állam tömegtájékoztató eszközei által sugárzott információkat, és értékelik azokat, hivatalos tájékoztatást kérnek a katonai szervektől, látogatásokat tesznek a katonai intézményekben és a csapatoknál, valamint protokolláris eseményeken vesznek részt.¹⁰³

4.2. Partnerség a Békéért

Bár ebben a kezdeményezésben szövetségi rendszerben dolgoznak együtt az államok, mégis az együttműködés ezen formáját Magyarország kétoldalú katonai kapcsolatainak szempontjából ide kellett sorolnom, mivel a Nyugat-Balkán országaival történő interakciók nagyon sokszor a békepartnerségi együttműködés révén alakulnak ki.

Az 1994-ben indult Partnerség a Békéért (Partnership for Peace, PfP) program célja, hogy javítsa a NATO együttműködését a partnerországokkal. A program jelenlegi és volt tagjai az előzőekben vizsgált Albánia, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Montenegró, Macedónia, Horvátország és természetesen hazánk is. A PfP demokratikus elveken alapszik,

101 Felértékelődő katonadiplomácia- Büki Péter, Új Honvédségi Szemle, 1993/9. p. 22

102 A Magyar Köztársaság katonadiplomáciájáról- Papp Zoltán, Új Honvédségi Szemle, 1990/5. p. 37

103 A Magyar Köztársaság katonadiplomáciájáról- Papp Zoltán, Új Honvédségi Szemle, 1990/5. p. 39

lényege, hogy növeljék a nemzetközi rendszer stabilitását, csökkentsék a biztonsági fenyegetettséget, valamint védelmi téren együtt tudjanak működni a partnerállamok és a NATO. A felek a védelmi szféra minden területén kooperálnak, a honvédelmi politika és tervezés, a civil-katonai kapcsolatok, az oktatás és képzés, a katonai gyakorlatok, a katasztrófavédelmi és -elhárítási feladatok, valamint a tudományos és a környezetvédelmi kérdések terén is. A PfP „eszköztárában” benne vannak a különböző politikák, programok, cselekvési tervek és megállapodások. Az egyes partnerországok és a NATO között Egyéni Partnerségi és Együttműködési Programot (Individual Partnership and Cooperation Programme) dolgoztak ki, amely kétéves periódusra készül, és az adott állam részéről azokat az egyéni szükségleteket és igényeket tartalmazza, amelyeket az előzetesen leadott Prezentációs Dokumentumban (Presentation Document) terjesztettek a NATO elé. A 2010-es lisszaboni csúcstalálkozón fogadták el a Partnerségi és Együttműködési Menüt (Partnership and Cooperation Menu), amely nagyjából 1600 tevékenységet foglal magába.¹⁰⁴

A nyugat-balkáni államok szempontjából nem csak az együttműködési program miatt van jelentősége a PfP-nek, hanem a későbbi NATO csatlakozás miatt is fontos lépés tagjává válni ennek a kezdeményezésnek. Az imént felsorolt hat országból jelenleg Horvátország és Albánia a NATO teljes jogú tagja, mindkettejüket 2009-ben vették fel, előtte pedig a Tagsági Akcióterv (Membership Action Programme) keretében készültek fel a NATO-ban elvárt kötelezettségek felelős teljesítésére. Az akcióterv az adott államra szabott, tanácsadó, támogató program, mely megkönnyíti a tagságra pályázók felkészülését. A tagfelvételi szempontok mellett a külföldi szerepvállalás, illetve a missziós tapasztalatszerzés teszi a PfP programot jelentőssé a partnerországok számára. A nyugat-balkáni államok zöme évek óta küld katonákat békefenntartó missziókba, elsősorban a Balkánra, hogy saját biztonságukat növeljék, illetve Afganisztánba, amivel igazolni tudják a NATO felé, hogy lehet számítani a jövőben az adott ország képességeire a szövetség kiemelt műveleteiben is. Fontos megemlíteni a program egyik nagy eredményét, vagyis hogy a PfP Pénzügyi Alap által finanszírozott akcióknak köszönhetően több millió aknát, fegyvert és rakétát semmisítettek meg, nem csak Délkelet-Európában, hanem Közép-Ázsiában és Ukrajnában is.¹⁰⁵

104 Forrás: http://www.nato.int/cps/en/SID-E3E543BA-158836CD/natolive/topics_50349.htm letöltés ideje: 2011. 10. 14.

105 A PfP-eszköztár megismerése- Susan Pond, NATO Tükör 2004/1.

4.3. Horvátország

A hazánk és Horvátország közti katonai együttműködés alapjai az 1996-ban kötött tárcaközi együttműködési megállapodás, illetve az évente aláírt együttműködési programok. A két haderő közti kapcsolat jónak mondható, a felsővezetői találkozók rendszeresek, és a haderőnemek közti kooperáció is pozitív irányba halad. Magyarország Zágrábban, Horvátország pedig Budapesten működtet véderő-, katonai, és légügyi attaséhivatalt.

A kapcsolatfelvétel politikai és katonai szinten 1995. január 6-án történt meg, az első vezérkari főnöki találkozóra Magyarországon került sor, ez a találkozó történelmi jelentőségű volt, mivel Horvátország Jugoszláviából való kiszakadása után akkor vette fel újra önállóan a katonai kapcsolatot hazánkkal.¹⁰⁶

1996-ban már haderőnemek közti együttműködésről tárgyaltak a felek, a két ország légi erejének parancsnokai a jövőbeni kooperációról, illetve a tapasztalatok kölcsönös megosztásáról egyeztettek.¹⁰⁷ Az első hivatalos miniszteri látogatásra Zágrábban 1996-ban, a Daytoni Békeszerződés aláírása után került sor, amelyen a honvédelmi miniszter mellett a Magyar Honvédség parancsnoka is részt vett. Az együttműködési megállapodást Gojko Susak horvát védelmi miniszter budapesti látogatásakor írták alá. A megállapodásban szerepel a védelmi kapcsolatok kiszélesítése, a kölcsönös információcsere, a katonai képzésben való együttműködés, horvát segítség az IFOR magyar kontingense számára, valamint Magyarország tapasztalatainak átadása a PfP-csatlakozás folyamatáról és a haderő átszervezéséről.¹⁰⁸ A térség biztonságának növelése érdekében még ugyanebben az évben a horvát katonai megfigyelők mellett többek között a bosnyák és a szerb hadsereg katonai képviselőit is meghívták a „Nyitott Égbolt”¹⁰⁹ amerikai-magyar gyakorlatára, ezzel is bizonyítva a program hasznosságát a bizalom- és biztonságerősítés terén. Az első boszniai „Nyitott Égbolt” műveletre 1997-ben került sor, ekkor a fedélzeten a magyar és a román szakértők mellett a szerb, a horvát és a bosnyák fegyveres erők tisztjei foglaltak helyet.¹¹⁰

A következő fontosabb egyeztetés 1999 májusában történt, amikor Végh Ferenc vezérezredes, akkori vezérkari főnök horvátországi látogatása során megegyezett horvát partnerével a doktrinális együttműködésről, a döntéshozatali szervek kapcsolatfelvételéről a

106 Magyar-horvát vezérkari főnöki találkozó, MTI, 1995. 01. 06.

107 Horvát-magyar katonai tárgyalások, MTI, 1996. 10. 24.

108 Magyar-horvát katonai megállapodás- sajtótájékoztató, MTI, 1996. 05. 17.

109 A „Nyitott Égbolt” program célja, hogy a programban résztvevő országok katonai repülőtereit, csapatmozgásait minden részes állam megfigyelhesse a levegőből, ezzel erősítve a bizalmat egymás iránt.

Forrás: http://magyarszarnyak.uw.hu/katrep_45/galik_nyitott_egbolt.html letöltés ideje: 2011. 10. 26.

110 Nyitott Égbolt Boszniában, MTI, 1997. 06. 17.

tapasztalatok cseréje végett, közös kiképzési programok szervezéséről és kölcsönös gyakorlati meghívásokról, valamint a koszovói konfliktussal kapcsolatos információcseréről.¹¹¹

A békepartnerségi folyamatban Magyarország aktív szerepet kapott a NATO révén, 2000-ben hazánk szervezte Horvátország számára a PfP-tagságra felkészítő szemináriumokat. A balatonföldvári kétnapos szemináriumon harminc horvát szakember vett részt, akiknek a belügyi, a külügyi, a honvédelmi, valamint a közlekedési, hírközlési és vízügyi tárca államtitkárai tartottak előadásokat.¹¹² Szintén ebben az évben jegyzőkönyvet írtak alá a „*Katonaszemélyek és a fegyveres erők dolgozóinak kiképzésében tervezett együttműködés főbb irányvonalairól*” címmel.

A katonai térképészeti együttműködésről szóló megállapodást a két védelmi miniszter 2001-ben írta alá Budapesten, az egyeztetésen szó esett a balkáni régió biztonsági helyzetéről, illetve Magyarország, mint NATO tagország támogatásáról biztosította horvát partnerét az euro-atlanti csatlakozást illetően. A megbeszéléseken túl a horvát miniszter meglátogatta az 5. Bocskai István Lövészdandárt, ami után mindkét fél megerősítette, hogy a csapatszintű együttműködés közös érdeke a két államnak.¹¹³ Még ugyanebben az évben Fodor Lajos vezérezt, akkori vezérkari főnök horvátországi látogatása során a horvát haderőnek a Többnemzeti Szárazföldi Erőhöz (Multinational Land Force, MLF) történő csatlakozásának lehetőségéről tárgyaltak. Horvátország Magyarországhoz és Szlovéniához hasonló részvételi arányban kíván a MLF dandárhoz hozzájárulni.¹¹⁴ Horvátország jelenleg megfigyelőként vesz részt az MLF dandár gyakorlatain és kiképzésein, jó példa erre a 2010-ben rendezett Clever Ferret gyakorlat, amelyet Magyarországon rendeztek és tíz horvát megfigyelő tanulmányozhatta a szlovén-olasz-magyar erők közös erőfeszítéseit.¹¹⁵ A megfigyelői tevékenység mellett Horvátország egy fő összekötő tiszttel segíti 2009 óta az MLF munkáját a dandár főparancsnokságán.

2004-ben a vezérkari főnökök találkozásán Josip Lucics tábornok kifejtette, hogy nagyobb részt kíván vállalni a nemzetközi békefenntartó műveletekben, ezért hazánk segítségét kérte, hogy a Magyar Honvédség széleskörű tapasztalatainak átadásával fejleszthessék a horvát haderő ez irányú képességeit. Ennek érdekében elsősorban az alegységszintű közös kiképzési gyakorlatok szervezését szorgalmazta a horvát fél, amit

111 Végh Ferenc Zágrábban, MTI, 1999. 05. 17.

112 Békepartnerség- felkészítő szeminárium Horvátországnak, MTI, 2000. 04. 17.

113 A horvát védelmi miniszter Magyarországon- sajtótájékoztató, MTI, 2001. 04. 25.

114 Fodor Lajos Horvátországba utazott, MTI, 2001. 11. 27.

115 Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/0/20234/nemzetkozi-gyakorlat.html> letöltés ideje: 2011. 10. 16.

Szenes Zoltán akkori vezérkari főnök is támogatott.¹¹⁶

2004 szeptemberétől 2009-ig hazánk töltötte be az „összekötő nagykövetség” szerepet Horvátország és a NATO partnerségi koordinációs központja között. Ennek feladata Horvátország segítése volt a csatlakozáshoz szükséges feltételek megteremtésében. A 2009-es horvát NATO csatlakozást követően a Magyar Köztársaság gyakorlati tapasztalataival továbbra is segíti az országot a szövetségbe való integrációban. A 2009-ben tartott közös kormányülésen aláírásra került egy egyetértési nyilatkozat a két védelmi minisztérium között a védelmi együttműködés tárgyában, valamint egy kiegészítő jegyzőkönyv az oktatási kooperációról.¹¹⁷

A Magyar Honvédség 2006 októbere óta vezeti az afganisztáni Baglán tartományban a Tartományi Újjáépítő Csoportot (Provincial Reconstruction Team, PRT), és 2007-től Horvátország is részt vesz a misszióban öt fővel. Szekeres Imre volt honvédelmi miniszter 2007-es horvátországi látogatásakor kiemelte, hogy a horvátoknak nagy szerepe van a balkáni stabilitás kialakításában, és ehhez Magyarország minden segítséget megad. E mellett szó volt a horvát haderő afganisztáni szerepvállalásáról, amit folyamatosan növelni szeretne, hogy ezzel bizonyítsa felkészültségét a NATO-tagságra.¹¹⁸ Az afganisztáni német vezetésű Logisztikai Kiképzőközpontban 2010 szeptemberétől a magyar és a horvát fél együtt vesz részt egy tanszék irányításában.

2010 októberében a szentendrei Központi Kiképző Bázison megrendezésre került a Horvát Védelmi Ipari Nap, amelyen több horvát hadiiparral foglalkozó cég (HS Products, Kroko International, Sestan Bush, Werkos, Alan) 67 terméke került bemutatásra, többek között gyalogsági löfegyverek, géppisztolyok, pisztolyok, sátrak, ruházati termékek és védőfelszerelések.¹¹⁹

A legutóbbi, 2011. októberi vezérkari főnöki találkozón elsősorban Horvátország afganisztáni szerepvállalásáról, valamint a légtérelőőrző, repülésirányító egységek együttműködéséről, és a pilótánélküli felderítő rendszerek üzemeltetési és repülésbiztonsági tapasztalatcseréjének lehetőségéről egyeztettek a felek.¹²⁰

116 Szorosabb kiképzési együttműködésről tárgyalt Zágrábban a magyar vezérkari főnök, MTI, 2004. 06. 03.

117 Magyar-horvát kormányülés, MTI, 2009. 09. 17.

118 Szekeres: Magyarország minden támogatást megad Horvátország NATO-csatlakozásához, MTI, 2007. 03. 23.

119 Forrás: <http://www.dunakorzo.info/index.php/K%C3%B6z%C3%A9let/szentendre/2165-horvat-vedelmi-ipari-kiallitas-szentendren> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

120 Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/28538/magyar-horvat-vezerkarfonoki-megbeszeles> letöltés

4.4. Bosznia-Hercegovina

A két állam közötti katonai együttműködés alapja a 2006 decemberében kötött „*Bosznia-Hercegovina Védelmi Minisztériuma és a Magyar Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma között a katonai és védelmi együttműködésről szóló Egyetértési Megállapodás*”.

Bosznia már 1998-ban kereste az együttműködés lehetőségét Magyarországgal, elsősorban az euro-atlanti integrációs folyamatban, a demokrácia kiépítésében, a piacgazdaság kialakításában, a jószomszédi viszonyok fenntartásában, az emberi jogok biztosításában, a haderőreformban, és a fegyveres erők civil felügyeletében szerzett tapasztalatok átadásában.¹²¹

A minisztériumok közti kapcsolatokat 1999-ig a Zágrábba akkreditált magyar katonai attasé közvetítette, majd 2001-ig hazánk déli regionális attaséja (Budapestről) látta el ezt a feladatot. 2001 augusztusától működik magyar katonai attaséhivatal Szarajevóban. Magyarország -Horvátországhoz hasonlóan- tapasztalatainak átadásával segítette Bosznia PfP-tagságának elérését, valamint továbbra is támogatja a NATO tagságot elérni kívánó nyugat-balkáni államot.

2002-ben Szegeden a Külügyminisztérium szervezésében több alkalommal PfP szemináriumok kerültek megrendezésre Bosznia-Hercegovina Szövetségi Védelmi Minisztériumának munkatársai részére. A szeminárium programja keretében a boszniai delegáció tájékoztatást kapott a békepartnerség magyarországi tapasztalatairól, a haderő civil kontrollja, a jogalkotás és jogharmonizáció feladatairól, majd látogatást tettek az MH 62. Bercsényi Miklós Gépesített Lövészdandárnál, ahol megismerkedtek a PfP csapatszintű feladataival (nyelvi felkészítés, alegység szintű kiképzés, nemzetközi műveletekben való részvétel jogi aspektusai). A szemináriumok későbbi alkalmi során a résztvevők konzultációt folytattak a partnerségi program következő feladatairól, a PfP Tervezési és Felülvizsgálati Folyamatának (Planning and Review Process, PARP) jelentőségéről és feladatairól, a civil-katonai kapcsolatokról.¹²² 2002 márciusában a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Hadműveleti Központ szervezésében megtartott Nemzetközi Katonai Megfigyelői tanfolyamon, Szolnokon a boszniai fél két entitása két-két fővel képviseltette magát.¹²³

ideje: 2011. 10. 19.

121 Simonyi András-szarajevói tanácskozás, MTI, 1998. 07. 03.

122 Békepartnerség és együttműködés- szeminárium Szegeden, MTI, 2002. 02. 06.

123 Forrás: <http://www.pstc.hu/rovatok/hirek/imocxxii/> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

2003-ban a Honvédelmi Minisztérium programcsomagot dolgozott ki az Amerikai Egyesült Államok kérésére Bosznia-Hercegovina euro-atlanti csatlakozásának elősegítésére, ennek végrehajtása keretében két alkalommal került sor szakértői konzultációra a védelmi reformok és a PfP-ben történő részvétel kérdésében.¹²⁴

2004-ben Bosznia -Szerbia és Montenegró mellett- megfigyelőként vehetett részt az „Adria Hármak”¹²⁵ kibővített vezérkari értekezletén. Szenes Zoltán akkori vezérkari főnök biztosította a megjelent államokat, hogy Magyarország minden támogatást megad a NATO-csatlakozásra törekvőknek.¹²⁶

A katonai együttműködés alapját adó egyetértési megállapodás csak 2006-ban jöhetett létre, mivel ekkor esett át a bosznia-hercegovinai Védelmi Minisztérium egy komoly átszervezésen: Bosznia-Hercegovina Védelmi Minisztériuma, a Bosnyák-Horvát Föderáció Védelmi Minisztériuma, és a Boszniai Szerb Köztársaság Védelmi Minisztériuma összevonásra került, így a Magyar Köztársaság már az egységes minisztériummal szerződött. A megállapodás többek között a biztonság- és védelempolitikai konzultációk szervezéséről, a boszniai tisztek részvételéről a szolnoki nemzetközi békefenntartó, katonai megfigyelői tanfolyamokon (International Military Observer Course, IMOC), és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (a továbbiakban: ZMNE) nyelvtanfolyamain, évenként egy boszniai tiszt képzéséről a svájci Biztonságpolitikai Központban (Geneva Centre for Security Policy, GSCSP), a boszniai Béketámogató Kiképző Központ (PSOTC) támogatásáról, illetve a kiképzőközpontok tapasztalatcseréjéről.

2010 áprilisában Bosznia-Hercegovina feltételes meghívást kapott a NATO Tagsági Akciótervébe (Membership Action Plan, MAP), ami a NATO-tagság előszobájának tekinthető. Hazánk a gyakorlati tapasztalatok átadásával támogatja Boszniát az elvárások teljesítésében.¹²⁷

2010-ben a két ország megkezdte a magyar-bosnyák tűzszerész kiképzés programjának tervezését, amit várhatóan 2011-ben végre is hajtanak.

124 Békepartnerség és együttműködés- szeminárium Szegeden, MTI, 2003. 01. 29.

125 Adria Hármak: Albánia, Macedónia és Horvátország által kötött Adriai Charta szövetsége, mely az államok NATO-csatlakozását hivatott elősegíteni

126 A magyar tapasztalatokról tájékoztatta a NATO-tagságra törekvő Adriai Hármakat Szenes Zoltán vezérkari főnök, MTI, 2004. 10. 01.

127 Forrás: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_62811.htm letöltés ideje: 2011. 10. 19.

4.5. Szerbia

2003 márciusában került sor Branko Krga vezérezredes, Szerbia és Montenegró Fegyveres Erői vezérkari főnöke és Szenes Zoltán akkori vezérkari főnök találkozására Szabadkán. A felek jelentősnek minősítették első találkozásukat, mert jó alkalom volt a szomszédságból adódó kapcsolatok erősítésére és a kétoldalú katonai kapcsolatok fejlesztésére. Megegyezés született a haderőtervezési, békeművelési és PfP-csatlakozási tapasztalatok átadásáról, a katonai oktatás és nyelvképzés területén történő együttműködésről. Ugyanebben az évben a szerb-montenegrói vezérkari főnök Szolnokra látogatott, hogy meglátogassa a Bercsényi László Felderítő Zászlóaljat, valamint a Könnyű Vegyes Ezredet, mivel az ő terveik közt is a magyarhoz hasonló, kis létszámú, mozgékony haderő kialakítása szerepelt, amely képes megfelelni az integrációból és a békeműveletek kihívásaiból fakadó követelményeknek. Hazánk természetesen segítséget nyújtott szerb partnerének, és tájékoztatta a szerb-montenegrói vezérkari főnököt a haderő-átalakítás magyarországi folyamatairól, valamint a missziós tapasztalatokról.¹²⁸

2005 márciusában Prvoszlav Davinics, Szerbia és Montenegró védelmi miniszterének magyarországi látogatásán sor került az EBESZ 1999. évi Bécsi Dokumentumát kiegészítő Bizalomerősítő Megállapodás aláírására. Még ugyanezen év októberében Havril András vezérezredes, akkori Honvéd Vezérkar főnök Szabadkán határ menti találkozó keretében megbeszélést folytatott partnerével, Dragan Paszkas altábornaggyal Szerbia és Montenegró hadseregének reformjáról, a 2006-os együttműködés lehetőségeiről és a nemzetközi békefenntartó műveletek tapasztalatairól. Javaslat született egy kétoldalú válságkezelési hadgyakorlatra a Tiszánál, amelynek témája egy katasztrófa következményeinek felszámolása volt. A szerb fél ezen a gyakorlaton törzstisztekkel vett részt a szlovák és a román haderő katonái mellett. Ez előrevetítette az addigi négynemzeti Tisza Zászlóalj bővítését, amely egyelőre szerb részről még nem valósult meg.¹²⁹

2007 októberében Zdravko Ponos altábornagy, a Szerb Haderő vezérkari főnöke meghívására Havril András vezérezredes Zomboron határ menti vezérkarfőnöki találkozón egyeztetett szerb partnerével. Megállapodás született arról, hogy 2009-ben magyar-szerb-román katasztrófavédelmi gyakorlat kerül megrendezésre a hármass határ közelében, valamint az évente megrendezendő műszaki gyakorlatok továbbviteléről, illetve a Légtér Szuverenitási

128 Szolnokon a szerb-montenegrói és a magyar vezérkari főnök, MTI, 2003. 09. 24.

129 Magyar-szerb közös hadgyakorlatot rendeznek májusban, MTI, 2006. 03. 06.

Központ¹³⁰ (Air Sovereignty Operations Center, ASOC) létrehozásával kapcsolatos tapasztalatok átadásáról.

2008-ban a vezérkari főnökök határ menti találkozásán a szerb fél tájékoztatást kapott a haderő-átalakítással és békeműveletekkel kapcsolatos tapasztalatokról. Megállapodás született a katasztrófa-elhárító gyakorlatok folytatásáról, valamint a szerb 1. Dandár és az 5. Bocskai István Lövészdandár szakaszszintű közös gyakorlatáról.¹³¹

2009 májusában került megrendezésre a „TISZA 2009” szerb-román-magyar közös katasztrófa-elhárító műszaki gyakorlat.

2010 márciusában, Belgrádban került sor a két ország védelmi miniszterének találkozójára. A megbeszélés során aláírták a kétoldalú katonai együttműködésről szóló megállapodást, és megbeszélést folytattak a kétoldalú katonai együttműködés lehetséges új területeiről, vagyis a szerb katonák integrálásáról a magyar UNFICYP¹³² (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus) kontingensbe. Az első szerb katonák októberben érkeztek meg Ciprusra, az 1. lövész szakasznál hat szerb katona szolgál, akik nagyon jól együtt tudnak működni magyar kollégáikkal.¹³³ A 17 pontból álló egyezmény egyebek mellett lehetővé teszi a két ország katonai alakulatainak közös kiképzését, felkészítését, és ezen túlmenően a légtérellenőrzésben, a tűzszerészeti feladatok ellátásában és a katasztrófavédelemben végzendő közös munkát. A megállapodás aláírása után a magyar honvédelmi miniszter hangsúlyozta, hogy Magyarország az egyik legelkötelezettebb támogatója Szerbia Európai Unióhoz történő csatlakozásának. Mint mondta, ennek egyik igen fontos feltétele a haderőreform, amelyben Szerbia már eddig is komoly eredményeket ért el.¹³⁴

A csapat szintű együttműködés következő lépcsőfoka lehet a 2016-ra tervezett Európai Unió-Visegrádi Négyek Harccsoportba történő szerb betagozódás.

4.6. Macedónia

A magyar-macedón katonai együttműködés kereteit a két ország honvédelmi minisztereinek 2009 májusában, Skopjében aláírt „*Megállapodás a Magyar Köztársaság*

130 Légtér Szuverenitási Központ: fejlett légtérellenőrzési technológiák alkalmazására jött létre, mely segíti a NATO-partner- és tagállamok légi megfigyelésének összehangolását. Forrás: <http://www.honvedelem.hu/nyomtat/14108> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

131 Zavartalan a magyar-szerb katonai együttműködés- határmenti találkozó, MTI, 2008. 12. 03.

132 UNFICYP: az ENSZ békefenntartó katonai missziója Cipruson

133 Forrás: <http://www.honvedelem.hu/cikk/26474/magyar-szerb-katonai-egyuttmukodes-cipruson> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

134 Védelmi együttműködési megállapodást írt alá Szerbiában Szekeres Imre, MTI, 2010. 03. 22.

Honvédelmi Minisztériuma és a Macedón Köztársaság Védelmi Minisztériuma között a katonai együttműködésről” szóló dokumentum szabályozza. A kétoldalú együttműködési tervek egyeztetése és aláírása évente történik. A katonadiplomáciai kapcsolatfelvételre 1999-ben, hazánk déli regionális attaséjának Szkopjéba akkreditálásával került sor.

2002 februárjában Vlado Popovszki, a Macedón Köztársaság védelmi minisztere hivatalos látogatást tett Magyarországon, a többnapos tárgyalássorozaton a két miniszter megvitatta a regionális biztonságpolitika aktuális kérdéseit, a Szkopjében felállításra tervezett Válságkezelő Központ magyar támogatását, és eszmét cseréltek a kétoldalú katonai kapcsolatok fejlesztésének lehetséges területeiről. Popovszki meglátogatta a Magyar Honvédség válságkezelő központját, valamint a Bercsényi László Felderítő Zászlóaljat is, amelynek tagjai később részt vettek a macedóniai konfliktus rendezésében. A macedón miniszter tájékoztatást kapott a Magyar Köztársaság balkáni békeműveleteiben történő részvételéről, valamint a tárgyalások végén aláírásra került a két ország Védelmi Minisztériuma közötti katonai együttműködést szabályzó Szándéknyilatkozat.¹³⁵ Szintén 2002-ben vezérkari főnöki találkozóra is sor került hazánkban, Metodi Sztamboliszki vezérezzredes látogatásakor a felek megvitatták a regionális biztonságpolitika és a terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdéseit, valamint tárgyaltak a macedón műveletirányító központ létrehozásához nyújtandó magyar segítségről.¹³⁶

2003-tól kezdődően a Partnerségi Munkaprogram (Partnership Work Programme, PWP) keretében macedón hallgatók folyamatos résztvevői a Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ katonai szaknyelvi és egyéb nyelvtanfolyamainak.

2009 februárjában egy macedón delegáció érkezett a Honvédelmi Minisztérium Nemzetközi Együttműködési Főosztályához, a tárgyalások során a macedón fél tájékoztatást kapott a haderő átalakításáról, illetve a magyar biztonság- és védelempolitika jellemzőiről. A jövőbeni együttműködési lehetőségek bővítése céljából a delegáció látogatást tett a Magyar Honvédség Műveleti Központjában, a Honvéd Egészségügyi Központban, valamint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen.

2009 májusában Szekeres Imre akkori honvédelmi miniszter macedóniai látogatása során került aláírásra a kétoldalú együttműködési megállapodás, amely többek között kilátásba helyezi a gyakorlóterek közös használatát, a katonai egészségügyben és a tisztképzésben való együttműködést, valamint az akadémiai képzésben történő kooperációt.

135 A macedón védelmi miniszter Magyarországon- sajtótájékoztató, MTI, 2002. 02. 11.

136 Magyarországon a Macedón Fegyveres Erők vezérkari főnöke, MTI, 2002. 10. 29.

Szekeres Imre elmondta, hogy Magyarország támogat minden olyan államot, amely képes a NATO-tagsághoz szükséges feltételek teljesítésére, és Macedónia is jó úton halad efelé.¹³⁷

4.7. Albánia

Az albán-magyar kétoldalú katonai kapcsolatok az 1991-es albániai demokratikus átalakulás után vettek új lendületet.

1996-ban Fodor István, a Honvédelmi Minisztérium akkori politikai államtitkára Budapesten egyeztetett albán partnerével, ahol szó esett a délszláv térségben folyó béketeremtési folyamatról, a segélyként Albániába szállított röntgenkészülékek üzembe helyezéséről, valamint a Békepartnerség keretében az albán tisztek Budapesten történő oktatásáról is.¹³⁸

A 2004 őszén rendezett „Adriai Hármak” vezérkarfőnöki találkozó margóján létrejött Magyarország és Albánia vezérkari főnökei megbeszélésén hazánk felajánlotta az albán tisztek magyarországi nyelvképzését, az ENSZ katonai megfigyelői felkészítését, valamint beiskolázási lehetőséget a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemre. A szakértői szintű kapcsolatfelvételeket követően a Magyar Honvédség folyamatosan helyet biztosít az albán tisztek részére a szolnoki nemzetközi katonai megfigyelői képzésen, valamint a ZMNE nyelvtanfolyamain.

A kétoldalú katonai kapcsolatok jogi alapját a 2006 novemberében aláírt *„Megállapodás a Magyar Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma és az Albán Köztársaság Honvédelmi Minisztériuma között a katonai együttműködésről”* című dokumentum képezi. Az együttműködés fő részei között magyar részről szerepelt a haderő-átstrukturizációs tapasztalatok átadása, a NATO-csatlakozási folyamatban való tanácsadás, továbbá képzési lehetőségek és a Nemzetvédelmi Egyetemen tanfolyamok biztosítása szerepelt.

Magyarország 2007-ben, míg Albánia 2008-ban nyitott partnerországában katonai attaséhivatalt, erősítve ezzel a kapcsolatok szorosabbá fűzésének tervét, valamint kifejezván Magyarország részéről a támogatást az euro-atlanti integráció ügyében.

Fatmir Mediu albán védelmi miniszter levélben kért haderő-tervezési szakemberei számára személyes tapasztalatcsere lehetőséget a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar integrációjával kapcsolatban. A konzultációra 2008-ban került sor. A miniszteri találkozón meghatározottak szerint került sor az egészségügyi, valamint az információvédelmi

137 Szekeres Imre: Magyarország támogatja Macedónia felvételét a NATO-ba, MTI, 2009. 05. 07.

138 Magyar-albán védelmi tárgyalás, MTI, 1996. 02. 16.

megbeszélésekre is. Albánia követendő példának tartotta a magyar integrációs utat, ezért a NATO-csatlakozást követően is igényt tartott a magyar tapasztalatokra.

A 2009 májusában létrejött tiranai miniszteri találkozón szó esett az esetleges magyar-albán hadiipari együttműködés lehetőségeiről. A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium, valamint a Magyar Védelmi Ipari Szövetség is támogatta az albán féllel történő kapcsolatfelvételt és a témában egy munkabizottság létrehozását. Albániának a fegyverzetek korszerűsítésében és felújításában volt szüksége a magyar kapacitásokra. A találkozó különlegessége, hogy a NATO és a magyar védelmi miniszterek közül is Szekeres Imre volt az első, aki Albániába látogatott, és Magyarország, az albán NATO-tagság elkötelezett támogatójaként elsőként ratifikálta a csatlakozásukat. Szintén a miniszteri találkozó eredményeként az albán fél döntése értelmében két törzstiszt, 1 fő összekötő tiszt a Műveleti Koordinációs Központban (Operational Coordination Center, OCC), és 1 fő CIMIC tiszt vesz részt az afganisztáni magyar PRT-ben. A tisztek a PRT- 9 2010. szeptemberi váltásával kerültek kitelepítésre.¹³⁹

4.8. Montenegró

Magyarország katonai kapcsolatai Montenegróval még nem annyira kiterjedtek, mivel az ország csak öt éve, 2006-ban szakadt el Szerbiától. Ettől függetlenül Magyarország, mint minden más balkáni országot is, Montenegrót is biztosította, hogy támogatja az euro-atlanti integrációját. Magyarország tevékeny szerepvállalása a NATO-csatlakozásban az összekötő nagykövetség horvátországi munkája után 2009-től Montenegróban is ellátja ezt a pozíciót. Ennek egyik nagy eredménye, hogy a balkáni ország is meghívásra került a tagfelvétel előszobájának tekinthető Tagsági Akciótervbe.¹⁴⁰

Montenegró még 2009-ben küldött katonákat a NATO afganisztáni missziójába, ezzel is bizonyítva felkészültségét a tagsággal járó kötelezettségekre. A 36 fős alakulat a magyar katonákkal együtt a Tartományi Újjáépítési Csoportban dolgozik, valamint a montenegrói katonákat Magyarország készíti fel Debrecenben.¹⁴¹

Összességében elmondható, hogy a nyugat-balkáni államok és Magyarország között végbemenő katonadiplomáciai kapcsolatok rendszeresek és a katonai relációk széles skálájára terjed ki. A különböző együttműködések Magyarország számára előnyösek, mivel ezekkel

139 Szekeres Imre: Magyarország átadja tapasztalatait Albániának, MTI, 2009. 05. 06.

140 Bajnai Gordon a montenegrói miniszterelnökkel tárgyalt, MTI, 2009. 12. 17.

141 Magyarországgra utaztak kiképzésre Afganisztánba készülő montenegrói katonák, MTI, 2010. 06. 21.

fejlesztheti katonai képességeit, illetve erősítheti diplomáciai pozícióit a térségben.

5. Összegzés

Magyarország és a nyugat-balkáni államok közti katonai interakciók vizsgálata során arra a következtetésre jutottam, hogy hazánk számára nagyon fontos és kiemelt feladat a vizsgált térség biztonságának megteremtése, valamint a jó viszony fenntartása az országok között. Végigtekintve a különböző missziós tevékenységeket és a nemzetközi intézményeket, megállapítható, hogy jelentős számban szolgálnak magyar katonák a nyugat-balkáni térségben, viszont ezt a jelenlétet és felelősséget tovább lehetne növelni katonapolitikai, külpolitikai, sőt gazdaságpolitikai prioritásaink szerint is. Úgy vélem, hogy a bevezető részben vizsgált biztonságpolitikai dokumentumokban megjelenő nyugat-balkáni elkötelezettségünk nincsen teljes mértékben összhangban a helyi béketámogató műveletekben résztvevő magyar katonák hozzájárulásának mértékével. Meglátásom szerint a Magyar Köztársaságnak nagyobb számban, fokozottabb felelősségvállalással kellene részt venni a nyugat-balkáni missziókban, és kamatoztatni a különböző műveleti területeken megszerzett katonai és rendvédelmi tapasztalatokat. Véleményem szerint a más missziók során alkalmazott civil-katonai képességeinket a jövőben kihasználhatnánk a Bosznia-Hercegovinában működő Európai Unió Összekötő és Megfigyelő Csoportokban (Liaison Observation Team, LOT) való részvétellel.

A kétoldalú katonai kapcsolatok vizsgálata során arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarország bár nem egyenlő mértékben, de minden nyugat-balkáni állammal igyekszik szorosabbra fűzni viszonyát, hiszen az éves szintű védelmi miniszteri, vezérkari főnöki találkozók, az évente akár 40-50 betervezett közös program is mutatja, mindkét fél részéről van igény az együttműködésre. A nyugat-balkáni államok úgy tekintenek Magyarországra, mint a régió egyik élenjáró NATO tagországára, egyfajta követendő példára. Az, hogy gyakorlatilag az összes térségbeli állam segítséget kért hazánktól az európai, illetve az euroatlanti integrációs folyamat elősegítéséhez, valamilyen szinten mutatja hazánk presztízsét, befolyását a régióban. Azt kihasználva, hogy a vizsgált országok kamatoztatják a magyar haderő-átalakítás és NATO-tagságra történt felkészülés korábbi tapasztalatait, lehetőséget ad arra, hogy Magyarország a jövőben jobban érvényesítse saját érdekeit ezekben az államokban.

A magyar külpolitika hangsúlyos nyugat-balkáni orientációja hosszútávon további kiemelkedő eredményeket hozhat az euroatlanti integráció folytatódásával és kiteljesedésével.

A külpolitikai pozitív hozadékokon kívül a Magyar Honvédség is profitálhat a kapcsolatok kibővülésével. A rengeteg közös gyakorlat, az alegységszintű együttműködés, a haditechnikai és hadiipari kooperáció hozzájárulhat hazánk haderejének fejlesztéséhez, képességei repertoárjának kiszélesítéséhez. A regionális katonai együttműködés komoly szerepet játszhat a térség kihívásainak leküzdésében, úgy mint a nemzetiségi, etnikai és vallási viszályok kezelése, az ipari vagy természeti katasztrófák elhárítása, a szervezett bűnözés vagy akár a terrorizmus elleni harc is. A nyugat-balkáni államoknak komoly kihívást jelent a jelenlegi globális pénzügyi-gazdasági válság is, amelynek negatív hatásai érezhetők a társadalmi interakciókban és a mindennapi életben. A nemzetközi békefenntartásban résztvevő erőknek, köztük a magyaroknak ma különösen nagy a felelősségük abban, hogy az újonnan megjelent kockázatokra adekvát válaszokat adjanak, és segítsék a helyieket a nehézségek leküzdésében.

Összefoglalva, a térség és Magyarország közti katonai interakciók nagy mennyiségét vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy hazánk számára kiemelten fontos a nyugat-balkáni térség. Ez várhatóan a jövőben is így marad, miután a régió államai már tagjai lesznek a NATO-nak vagy az EU-nak. Megítélésem szerint a nyugat-balkáni országok közötti katonai együttműködés területén még sok kiaknázatlan lehetőség van, amelyeknek hazánk nemzetközileg is elismert koordinátora lehetne.

6. Irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

A Balkán CIMIC kézikönyve: Bosznia- Hercegovina, Macedónia, Koszovó- Magyar Honvédség Civil-Katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2004.

A délszláv háború kialakulása, folyamata és a daytoni békeegyezmény hatása a térség biztonságára: szakdolgozat- Milyacski Márk, ZMNE, Budapest, 2002.

A Koszovó- problémakör, a nemzetközi szervezetek szerepe a rendezésben, valamint a problémakör hatása a Magyar Köztársaság biztonsága: diplomamunka- Pálincás Gábor, ZMNE, Budapest, 2007.

A Magyar Honvédség kiemelt békeműveletei: KFOR és ISAF- Szijjártó Sarolta, ZMNE, Budapest, 2009.

Az Európai Haderő kialakítása és az EUFOR ALTHEA művelet Bosznia- Hercegovinában: szakdolgozat- Eckhardt Alícia, ZMNE, Budapest, 2010.

Az IFOR- SFOR magyar műszaki kontingens: 1996-2002- Görög István, Padányi József, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.

Bosznia- Hercegovina államfejlődése és a békefenntartás: diplomamunka- Szimicsku Szabolcs, ZMNE, Budapest, 2008.

Déli szomszédaink története- Sokcsevits Dénes, Szilágyi Imre, Szilágyi Károly, Bereményi Könyvkiadó, Budapest, 1994.

Koszovó CIMIC kézikönyve, Magyar Honvédség Civil-Katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006.

Magyar katonák a békefenntartásban: 1897-2010- Padányi József, része: Főhajtás: Katonai Emlékpark Pákozd, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010.

Népszámlálási körkép Közép- Európából 1989- 2002- Gyurgyík László- Sebők László, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003.

Folyóiratcikkek:

A honvédség részvétele a nemzetközi békeműveletekben- Tények, lehetőségek, tapasztalatok- Isaszegi János, Hadtudomány- A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata, 2005/4.

A katonadiplomácia feladatairól- Kiss Zoltán, Új Honvédségi Szemle, 2002/9.

A macedóniai magyar szerepvállalás tapasztalatai- Csontos András, Horváth József, Új Honvédségi Szemle, 2002/2.

A Magyar Köztársaság katonadiplomáciájáról- Papp Zoltán, Új Honvédségi Szemle, 1990/5.

A NATO jugoszláviai légi hadműveletének elemzése- Dr. Resperger István, Hallgatói Közlemények: a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tudományos lapja 2001/1.

A NATO szerepe a válságkezelésben- Németh Bence, Sándor Barbara, Nemzet és Biztonság, 2008/5.

A PfP- eszköztár megismerése- Susan Pond, NATO Tükör 2004/1.

Az Essential Harvest hadművelet műszaki támogatása, a magyar fegyvermegsemmítő csoport tevékenysége- Padányi József, Harai László, Hadtudomány: a Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata 2002/2.

Elmélyülő kapcsolatok- Gabriele Cascone, Joaquin Molina, NATO Tükör, 2006/1.

Felértékelődő katonadiplomácia- Büki Péter, Új Honvédségi Szemle, 1993/9.

Jugoszláv-magyar katonai szembenállás az 1950-es évek elején- Jakus János, Szakmai Szemle: a Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának kiadványa, 2006/1.

Magyar érdekszféra: a Kárpát-Balkán régió? (1.)- Németh Bence, Új Honvédségi Szemle, 2006/7.

Szerb remények és félelmek Koszovó jövője kapcsán- Szilvágyi Tibor, Felderítő Szemle, 2005/2.

Internetes források:

A Nyugat-Balkán Forrás: http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=80#_ftn1 letöltés ideje: 2011. 10. 29.

Felkészült katonák, kiváló együttműködés! <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/felkeszult-katonak-kivalo-egyuttmukodes> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=94900020.TV letöltés ideje: 2011. 10. 25.

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
<http://www.kormany.hu/download/0/d9/30000/Alapt%C3%B6rv%C3%A9ny.pdf> letöltés ideje: 2011. 10.

25.

2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről

http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400105.TV letöltés ideje: 2011. 10. 25.

A 94/1998. (XII. 29.) országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonság-és

védelempolitikai alapelveiről <http://www.mkih.hu/torvenyek/o98h0094/o98h0094.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

A Magyar Köztársaság 2144/2002. (V. 6.) kormányhatározata a Nemzeti Biztonsági

Stratégiáról [http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/0AA54AD7-0954-4770-A092-](http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/0AA54AD7-0954-4770-A092-F4C5A05CB54A/0/bizt_pol_hu.pdf)

[F4C5A05CB54A/0/bizt_pol_hu.pdf](http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/0AA54AD7-0954-4770-A092-F4C5A05CB54A/0/bizt_pol_hu.pdf) letöltés ideje: 2011. 10. 25.

A Magyarország Külkapcsolati Stratégiája

http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/kulkapcsolati_strategia/ letöltés ideje: 2011. 10. 25.

A 1009/2009. (I.30.) kormányhatározat a Nemzeti Katonai Stratégiáról

<http://www.honvedelem.hu/cikk/13818/nemzeti-katonai-strategia---kormanyhatarozat> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Stabilisation Force in Bosnia- Herzegovina <http://www.nato.int/sfor/organisation/mission.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

PSOTC official site, mission-

http://www.psotc.org/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=32 letöltés ideje: 2011. 10. 08.

Berlin Plus Agreement http://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm letöltés ideje:

2011. 10. 25.

Kevesebb katona fog külföldön szolgálni [http://nol.hu/belfold/20110604-](http://nol.hu/belfold/20110604-csokkentik_a_kulfoldon_szolgalo_katonatisztek_szamat)

[csokkentik_a_kulfoldon_szalgalo_katonatisztek_szamat](http://nol.hu/belfold/20110604-csokkentik_a_kulfoldon_szolgalo_katonatisztek_szamat) letöltés ideje: 2011. 10. 25.

MH EUFOR kontingens http://www.regiment.hu/honvedseg/mh_eufor_kontingens letöltés ideje: 2011.

10. 11.

Váltás az EUFOR parancsnokhelyettesi posztján- [http://www.honvedelem.hu/cikk/26665/valtas-az-](http://www.honvedelem.hu/cikk/26665/valtas-az-eufor-parancsnokhelyettesi-posztjan)

[eufor-parancsnokhelyettesi-posztjan](http://www.honvedelem.hu/cikk/26665/valtas-az-eufor-parancsnokhelyettesi-posztjan) letöltés ideje: 2011. 10. 10.

Slobodan Milosevic beszéde http://www.indavideo.hu/video/Slobodan_Milosevic_beszede_Koszovon

letöltés ideje: 2011. 10. 10.

F-117A pilot describes shootdown over Serbia [http://www.flightglobal.com/blogs/the-](http://www.flightglobal.com/blogs/the-dewline/2009/10/video-f-117-pilot-describes-sh.html)

[dewline/2009/10/video-f-117-pilot-describes-sh.html](http://www.flightglobal.com/blogs/the-dewline/2009/10/video-f-117-pilot-describes-sh.html) letöltés ideje: 2011. 10. 25.

Resolution 1244. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> letöltés ideje: 2011. 10. 25.

NATO KFOR Structure <http://www.nato.int/kfor/structur/units/msu.html> letöltés ideje: 2011. 10. 12.

20/1999. (III.24.) országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság hozzájárulásáról a koszovói válság megoldását célzó NATO- fellépéshez tárgyában hozott 59/1998. (X.15.) OGY határozat módosításáról <http://optijus.hu/index.php?tl=1&twhich=170629> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

A KFOR parancsnok meghosszabbított karja <http://www.honvedelem.hu/cikk/23538/a-kfor-parancsnok-meghosszabbított-karja> letöltés ideje: 2011. 10. 12.

Operation Essential Harvest <http://www.nato.int/fyrom/tfh/home.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 13.

Operation Amber Fox <http://www.nato.int/fyrom/tff/home.htm> letöltés ideje: 2011. 10. 13.

Mission Statement of HQ Skopje <http://www.jfcnaples.nato.int/hqskopje/page51631741.aspx> letöltés ideje: 2011. 10. 12.

Operation Allied Harbour <http://www.jfcnaples.nato.int/page11703241.aspx> letöltés ideje: 2011. 10. 13.

Kilenc év Koszovóban http://www.honvedelem.hu/cikk/3/19226/megelozo_egeszsegugyi_laboratorium.html letöltés ideje: 2011. 10. 14.

NHQT Mission http://www.afsouth.nato.int/NHQT/Factsheets/Factsheet_NHQTmission.htm letöltés ideje: 2011. 10. 13.

Kosovo-Serbia border clash leaves several hurt <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-15082675> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Kosovo serbs hold fire over border takeover <http://www.balkaninsight.com/en/article/taugh-night-ahead-in-north-kosovo> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

Hende Csaba: Koszovóban törékeny a biztonsági helyzet <http://inforadio.hu/hir/kulfold/hir-460252> letöltés ideje: 2011. 10. 15.

Hende Csaba: felszólalt a biztonságpolitikai konferencián <http://www.honvedelem.hu/cikk/24225/hende-csaba-felszolalt-a-biztonsagpolitikai-konferencian> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Az EU-nak szüksége van Bosznia-Hercegovinára, Nyugat-Balkánra http://www.orbanviktor.hu/cikk/az_eu-nak_szuksege_van_bosznia-hercegovinara_a_nyugat-balkanra letöltés ideje: 2011. 10. 15.

Megőrzik Boszniában az EU katonai erőinek végrehajtó jogkörét <http://www.mon.hu/megorzik-boszniaban-az-eu-katonai-eroinek-vegrehajto-jogkoret/1811307> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Orbán Viktor tárgyalása a koszovói elnökkel <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/orban-viktor-targyalasa-a-koszovoi-elnokkal> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Érdekünk, hogy Montenegrónak sikerüljön előrehaladni <http://www.mno.hu/portal/814918> letöltés ideje: 2011. 10. 15.

The Partnership for Peace programme http://www.nato.int/cps/en/SID-E3E543BA-158836CD/natolive/topics_50349.htm letöltés ideje: 2011. 10. 14.

Magyar- horvát vezérkari főnöki találkozó, MTI, 1995. 01. 06.

Horvát- magyar katonai tárgyalások, MTI, 1996. 10. 24.

Magyar- horvát katonai megállapodás- sajtótájékoztató, MTI, 1996. 05. 17.

Az első „Nytott Égbolt” repülés története
http://magyarszarnyak.uw.hu/katrep_45/galik_nytott_egbolt.html letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Nytott Égbolt Boszniában, MTI, 1997. 06. 17.

Végh Ferenc Zágrábban, MTI, 1999. 05. 17.

Békepartnerség- felkészítő szeminárium Horvátországnak, MTI, 2000. 04. 17.

A horvát védelmi miniszter Magyarországon- sajtótájékoztató, MTI, 2001. 04. 25.

Fodor Lajos Horvátországba utazott, MTI, 2001. 11. 27.

Megkezdődött a 2010-es Clever Ferret <http://www.honvedelem.hu/cikk/0/20234/nemzetkozi-gyakorlat.html> letöltés ideje: 2011. 10. 16.

Szorosabb kiképzési együttműködésről tárgyalt Zágrábban a magyar vezérkari főnök, MTI, 2004. 06. 03.

Magyar-horvát kormányülés, MTI, 2009. 09. 17.

Szekeres: Magyarország minden támogatást megad Horvátország NATO-csatlakozásához, MTI, 2007. 03. 23.

Horvát védelmi ipari kiállítás Szentendrén
<http://www.dunakorzo.info/index.php/K%C3%B6z%C3%A9let/szentendre/2165-horvat-vedelmi-ipari-kiallitas->

[szentendren](#) letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Magyar- horvát vezérkarfőnöki megbeszélés <http://www.honvedelem.hu/cikk/28538/magyar-horvat-vezerkarfonoki-megbeszeles> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

Simonyi András-szaraievi tanácskozás, MTI, 1998. 07. 03.

Békepartnerség és együttműködés- szeminárium Szegeden, MTI, 2002. 02. 06.

MH Békétámogató Kiképző Központ <http://www.pstc.hu/rovatok/hirek/imocxxii/> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

Békepartnerség és együttműködés- szeminárium Szegeden, MTI, 2003. 01. 29.

A magyar tapasztalatokról tájékoztatta a NATO-tagságra törekvő Adriai Hármakat Szenes Zoltán vezérkari főnök, MTI, 2004. 10. 01.

Bosnia and Herzegovina and Membership Action Plan
http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_62811.htm letöltés ideje: 2011. 10. 19.

Szolnokon a szerb-montenegrói és a magyar vezérkari főnök, MTI, 2003. 09. 24

Magyar-szerb közös hadgyakorlatot rendeznek májusban, MTI, 2006. 03. 06.

Légtér Szuverenitási Központ <http://www.honvedelem.hu/nyomtat/14108> letöltés ideje: 2011. 10. 26.

Zavartalan a magyar-szerb katonai együttműködés- határmenti találkozó, MTI, 2008. 12. 03.

Magyar- szerb katonai együttműködés Cipruson <http://www.honvedelem.hu/cikk/26474/magyar-szerb-katonai-egyuttmukodes-cipruson> letöltés ideje: 2011. 10. 19.

Védelmi együttműködési megállapodást írt alá Szerbiában Szekeres Imre, MTI, 2010. 03. 22.

A macedón védelmi miniszter Magyarországon- sajtótájékoztató, MTI, 2002. 02. 11.

Magyarországon a Macedón Fegyveres Erők vezérkari főnöke, MTI, 2002. 10. 29.

Szekeres Imre: Magyarország támogatja Macedónia felvételét a NATO-ba, MTI, 2009. 05. 07.

Magyar-albán védelmi tárgyalás, MTI, 1996. 02. 16.

Szekeres Imre: Magyarország átadja tapasztalatait Albániának, MTI, 2009. 05. 06.

Bajnai Gordon a montenegrói miniszterelnökkel tárgyalt, MTI, 2009. 12. 17.

Magyarországra utaztak kiképzésre Afganisztánba készülő montenegrói katonák, MTI, 2010. 06. 21.

EUFOR History Forrás:
http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=133 letöltés ideje:
2011. 10. 31.

NATO Kosovo Force http://www.nato.int/kfor/structur/nations/placemap/kfor_placemat.pdf letöltés ideje:
2011. 10. 31.

About EULEX <http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/whatisEulex.php> letöltés ideje: 2011. 10. 31.

A Magyar Honvédség missziós szerepvállalása-Múlt, jelen, jövő
<http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1065> letöltés ideje: 2011. 10. 31.

7. Mellékletek

1. ábra

Páneurópai közlekedési folyosók (Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Pan-European_corridors)

2. ábra
Az EUFOR ALTHEA felelősségi körzetei Bosznia-Hercegovinában
(Forrás: http://www.paixbalkans.org/pesc_balkans.htm)

3. ábra

A KFOR felelősségi körzetei, a résztvevő országok kontingenseinek létszáma (Forrás: http://www.nato.int/kfor/structur/nations/placemat/kfor_placemat.pdf)

